JOHAN DANIEL HERHOLDT

OG HANS

VÆRKER

I

JOHAN DANIEL
HERHOLDT
OG HANS
VÆRKER

PLANCHERNE UDFØRTE I FOTOTYPI AF
PACHT & CRONE

TRYKT HOS
F. E. BORDING
KJØBENHAVN

JOHAN DANIEL HERHOLDT

OG HANS

VÆRKER

UDGIVET AF HANS ELEVER
VED
A. CLEMMENSEN
HANS J. HOLM OG H. STORCK

DET NORDISKE FORLAG
(BOGFORLAGET) ERNST
BOJESEN · KJØBENHAVN
MDCCCXCVIII

OPTEGNELSER

VED HANS J. HOLM

DA *Herholdt for omtrent 50 Aar siden begyndte at arbejde som Kunstner, var der ikke som nu mange, der virkede som Arkitekter. Tiden havde været fattig, og der byggedes ikke meget.*

Omtrent Hundrede Aar før havde der været en travl Virksomhed paa Byggeriets Omraade. Fra den Tid gemmer Kjøbenhavn sine bedste Bygninger og bredeste Anlæg, og Stjernen over dem alle er Amalienborg Plads, til hvilken ingen By i Europa har noget jævnbyrdigt Sidestykke. Det var her danske Arkitekter, der arbejdede; Thurah og Eigtved ved Siden af fremmede som Jardin, der havde taget fat paa den store Opgave, hvorpaa man forløftede sig, og som maatte forlades paa Halvvejen — Marmorkirken.

Ovenpaa den travle Tid kom der en stille Tid, hvori man maatte tage sin Tilflugt til langt fattigere Materiale, indtil Forholdene i Europa sidst i forrige Aarhundrede medførte, at der i Kjøbenhavn samledes Formuer, der affødte de store Købmandsgaarde, som Harsdorff gav sit Arbejde til — begejstret over at kunne øse af den rene Kilde — den græske Arkitektur, som i Stuarts Arbejder var lagt frem for den begavede Kunstners Videbegærlighed. Rococo-Stilen var helt forladt.

Efter de Hjemsøgelser, Kjøbenhavn havde lidt i Begyndelsen af dette Aarhundrede, sank Forholdene igen, men der blev en hel Del at udføre, og hertil hidkaldtes C. F. Hansen fra Altona; det er let kendeligt endnu her i Byen, hvilken Indflydelse han med sine Gaver for den monumentale Storhed har afsat af Mærker. Det var ogsaa Antikken — for vor Betragtning nu dog nærmest set med Palladios Øjne. Vejen var vist, og der var med Hensyn til Udformning i lange Tider ikke Tvivl om, hvor man skulde søge sine Forbilleder.

Men der arbejdede sig som sædvanlig med en Menneskealders Mellemrum igen noget andet frem — i Kunsten saavel som paa andre Omraader. — Hansen var død, G. F. Hetsch, der havde bistaaet ham ved Christiansborgs indre Udstyrelse, indkaldt hertil efter at han havde studeret hos Empirens bedste Mestre i Paris, stod nu som hans Arvetager i en Tid, hvor det atter var blevet stille paa Byggeriets Omraade. Han havde mest kastet sig over Undervisningen og var en logisk, tilraisonneret, grundhæderlig, flittig Mand, der imidlertid stod fast paa sin Mening og forfægtede den ikke

uden Heftighed. Man kan vel sige, at hans Elevers Syn paa Antikken ikke beroede paa Kildestudier, men snarere paa det, der beherskede Berlin under Schinkels Efterfølgere, altsaa paa anden-tredie Haand.

Ligeoverfor stod Bindesbøll som en gærende Modsætning; han havde den mest sprudlende Interesse for al Kunst, ligegyldigt hvor den fandtes; om det var antikt eller middelalderligt, enfoldigt Bondearbejde eller raffineret Kunsthaandværk, saa var det altid brugbare og vækkende Emner. Hans Virksomhed, hans Arkitektur er ingenlunde let at forstaa, først i en mere fremrykket Alder lærer man at sætte den rette Pris paa hans Arbejde. Han kunde ofte være bizar, næsten lidt kluntet, men ogsaa vise en Finhed, der kun opnaas af den Benaadede, saaledes i Gaardsrummet ved Thorvaldsens Museum. Han maa have været en mærkelig Mand, og det kunde ikke være andet, end at hans Omgivelser paavirkedes mægtigt ved den Uforsagthed, hvormed han tog fat paa Tingene som Opgaver, der undertiden ikke løstes, men lagdes frem til kommende Tider.

Herholdt var ogsaa paavirket heraf og var med til at kaste Aaget af, da det begyndte at tynge.

Som betegnende for Tiden kunde maaske nedenstaaende Ytringer anføres. Da Hetsch engang saa en Tegning af Eremitagen, sagde han paa sin hurtige Maade til den, der havde gjort den: Hm, naa, naa, ja det er godt, det er godt, men De skal tage Dem ivare for at se formeget paa saadant noget, det er en daarlig Stil, man fordærver sine Øjne. Et Aarstid senere saa Herholdt samme Tegning og sagde ganske langsomt: Ser man det, har De tegnet den — det er virkelig en god Bygning, den Eremitage! Rococoen laa Hetsch for nær, han havde været med, da den havde faaet sit Banesaar. Herholdt vilde maaske have sagt noget lignende, hvis Tegningen havde fremstillet et Stykke importeret Berliner Arkitektur.

I et af Herholdts Arbejder fra de første Aar (1852), Kittendorffs Hus paa Frederikberg (det findes i Tegners arkitektoniske Album) røber sig strax det, som følger ham i hans Virksomhed: Bar Tidens Anskuelser noget frem, der var et Fremskridt, saa laa der strax en Opgave at løse. I et Hus med én Stens Ydermur, som almindeligen den Gang brugtes, stikker Stenen den ene Ende ind i Stuen, den anden ud i Luften — det er koldt, og Regnen slaar igennem; kunde man nu gøre Muren hul, vilde det bedre sig ganske betydeligt. Han murede saa en halv Stens Mur udvendig og indvendig og bandt disse sammen ved Kridtsten, der have en Længde som 4 halve Sten. Det var en ny Konstruktion; han lod den røde Mur staa i sin Farve og de Kridtstens Bindere hvide, som de vare; derved fremkom ganske naturligt et Mønster, som man kender godt fra mange Steder i tidligere Dage. Man nøjedes den Gang ikke paa Frederiksberg med saa ringe Havelodder, som det siden er knebet ned til; saadant et Hus var beregnet til at være omgivet af Træer og til at ses sammen med disse.

Man følte snart, at han ikke var bange for de lidt fremmede Opgaver, og at han ved sit ihærdige Arbejde, ved at vende og dreje det, inden der blev givet Besked, kunde magte at løse Problemer, og saaledes gik det vel til, at han blev taget til Hjælp ved den første Jernbro, der blev udført i Danmark, det første Dampkøkken, der laa i Regnegade o. l. Det falder imidlertid af sig selv, at denne Maade at arbejde paa og Virksomhed med at løse Problemer ikke skaffer et populært Navn. Det var i lang Tid ikke Bindesbølls Lod og heller ikke Herholdts. Huset fik et Øgenavn »Damhuset«, og det fik mange af hans første Bygninger. Raffenbergs Hus, der ogsaa var »sært«, kaldtes Giraffenberg. Da han senere hen stod og tegnede sit eget Hus, sagde han: Hvad mon dette nu kommer til at hedde? Saa lagde han en lang Blyant i Lod under Façaden, saa paa det og spurgte: Mon det ikke kommer til at hedde Dueslaget?

Da Landbohøjskolen skulde bygges, blev Bevillingen givet efter hans Udkast og Overslag, men Ministeriet valgte at lade Bygningen udføre af sin Bygningsinspektør (det blev Bindesbøll). Saa udskreves en Konkurs om Universitetsbibliotheket — (ja Grunden dertil var vistnok den, at man her netop vilde af med Bindesbøll). Der vandt han atter Prisen, medens Bindesbøll fik anden Pris for et iøvrigt yderst originalt Udkast, som man imidlertid ikke troede lod sig holde inden for den givne Sum. (Denne Tegning er nu sporløst forsvunden og trods al Efterspørgsel ikke til at finde, men gemmer sig vel forhaabentlig et eller andet Sted til senere Tider.)

Der var vel alt tidligere gjort Forsøg med at brænde Formsten, men Herholdt trængte til en større Rigdom for at naa til det kunstneriske Resultat, han tilsigtede. Dette var imidlertid noget, som helt skulde oparbejdes; han søgte omkring paa Teglværkerne efter en god Farve og nogle Mænd, som kunde gaa ind paa at arbejde med ham, og her greb han som sædvanlig heldigt, saa at han fik en hel Del Formsten (ogsaa glasserede) udførte af de enfoldigste og simpleste Former, med hvilke han ved utrætteligt Arbejde skaffede en Rigdom og Afvexling i Bygningens enkelte Dele. Det var Former af Murstens Størrelse, ikke hvad der behøves for at udføre det, man forstaar ved Terrakotta Arkitektur — i saa Henseende havde han paataget sig at løse en Opgave, og Resultatet blev en Forløsning paa denne Anvendelse af Mursten og Formsten, der ikke er overtruffet senere — og som har haft en vid Rækkeevne.

Det var ogsaa den Gang ikke saa almindeligt at bruge Jern. (Først i Aaret 1851 var Krystalpaladset som en sejrrig Nykonstruktion fuldført.) I Boggemmet skulde spares paa Rummet, og her var saa Jernsøjler paa sin Plads, og til disse knyttede Jernbjælker sig ganske naturligt. Hertil kom, at man ansaa Brugen af Jern som heldig ligeoverfor Brandfare, hvad der ogsaa er Tilfældet, naar der er Tale om en delvis Antændelse. Han syslede meget med denne Løsning, og de hidtil ikke prøvede Former, som han

efterhaanden arbejdede op, vare ikke overførte fra Træ eller Sten direkte, men saadanne, som passede til Jernet, let lod sig støbe godt. I Trappehuset brugte han Træloft, buet i Midten, det samme Motiv som i Bogsamlingen, men det er ganske lærerigt at se Ligheden og Forskellen, der beror paa det Bygningsemne, som er anvendt; der kom ogsaa noget i Ledføjningerne paa Snedkerarbejdet, som var lidt anderledes end forhen, en Fedme og Brede imod den tidligere gennemgaaende underskaarne Leddeling.

Et Par Aar efter at Bibliotheket var blevet færdigt, byggede han et Hus for Fru Heiberg i Rosenvænget. Man kendte de samme Sten igen, som man finder paa Bibliotheket, og adskillige af de Enkeltheder, som ogsaa er der, men der er en morsom Forskel paa den Maade, det er lagt til Rette paa her — det ser næsten ud, som om den elskværdige, undertiden capriciøse Kunstnerinde havde haft sine Fingre med, havde intrigueret ved pludselige Indfald, skøndt hun i Virkeligheden ikke i nogen Maade blandede sig i den Del af Arbejdet, hvori der er en Friskhed og et Væld af Overraskelser, der siden har sat Frugter paa mange Steder.

Anvendelsen af hugget Sten var gaaet af Brug, fordi man ikke havde haft Raad dertil. Men Herholdt havde megen Lyst til at sysle med dette ægte Materiale. Ved hans eget Hus ved Ladegaardsaaen finder man Begyndelsen dertil, efter at han ved Soklen paa Universitets-Bibliotheket havde stiftet Bekendtskab med svenske Stenhuggerier. Det var kun kløvet Materiale og brede Former, men det blev Forløber for en langt videregaaende Udvikling, som man ser paa Bankbygningens hele Granitunderdel. At bygge en Etage af Granit var her noget usét, da det skete. Sandstenen finder man brugt paa Studenterforeningen — det var den Gang vel en 30 Aar siden man havde set anvendt Søjler. Da han var over 70 Aar, tog han fat paa en udstrakt Anvendelse af Kridtsten ved Universitetets botaniske Laboratorium.

Det vil heraf ses, at han altid har søgt at finde eller genoptage brugbare Bygningsemner, selv om de vare udenfor det tilvante; men det gode, der er virket her, har bestaaet i, at de ere blevne sundt og selvkritisk behandlede efter deres Egenskaber og at der er arbejdet saalænge dermed, indtil det kunstneriske og konstruktive Herredømme er naaet. Deraf kommer det, at det Hele sér saa simpelt og naturligt ud, som om det var skabt i et Øjeblik og ikke kunde være anderledes. Senere eller tidligere vilde det vel være skét, men derfor bliver det alligevel ham, der har en stor Andel i at fremkalde et Røre paa det Omraade ved at lægge sine Omgivelser Anvendelsen deraf paa Sinde.

Herholdt udtrykte sig let i Tegning. Det havde den Gang været Brug — Lundbye og Dalgas, der faldt i Krigen, havde vist Vejen dertil — at de yngre Kunstnere omtrent altid tegnede; naar de vare ude i Besøg hos en Fa-

milie og man sad om Bordet ved Lampen, kom Blyanten frem, og alt, hvad der var, selv om det var en Strikkestrømpe, et Nøgle Garn, en Sax, blev tegnet med indgaaende Lyst og Kærlighed. Denne stadige Øvelse gav dem en Lethed i Haanden og en Sikkerhed i Øjet, som ellers ikke let naas. Det skér ofte for en Arkitekt, som lader det blive ved den lineare Tegning og for hvem det stopper, naar det kommer an paa Frihaandstegning, at der sniger sig noget vist routineagtigt ind — og til en vis Grad kan Routinen naa langt, da der dog i Arkitekternes Arbejde — saavelsom i al Kunstudøvelse — er en hel Del, som ikke gaar meget videre end til det, som snarest kan kaldes det Haandværksmæssige. Men det kan ogsaa hændes, at der for den, som er dygtig i al Slags Tegning, er en Fare: den at lade sig bestikke af sin egen Tegning, — maaske netop fordi den er fortrinlig udført — det kommer, naar han bag Linierne ikke sér Materialet og Formerne, ikke sér Virkeligheden.

Man siger da ofte herom, at man kan sé Tegningen endnu i det udførte Arbejde; det er ikke rigtigt skabt færdigt og mangler ligesom Blodet i sig, — vist er det, at det ikke i Længden kan varme Beskueren. Det er en af Hemmelighederne i Arkitekturen, som ikke lader sig udrede. Men i saa Henseende har Herholdt maaske netop fra sin Ungdomsudvikling haft en sjælden Evne til ikke at lade sig føre bag 'Lyset, og underligt nok er der mellem hans Arbejder adskilligt, som man i Tegning ikke synes om, men som er godt i Virkeligheden. Her er Forskellen mellem Routinearbejdet og Skaberkraften. I den færdige Bygning er Tegningen falden bort under hans Hænder.

Man kendte ikke meget til — og satte ogsaa ringe Pris paa, hvad der existerede herhjemme af tidligere Bygningsværker. Vi havde jo ikke noget antikt, af den rigtige romersk-antikke Stil. Det hørte med til Tiden før 1848, at det Nationale og Interessen derfor dæmrede paa alle Punkter, ogsaa i Kunsten, og i saa Henseende hørte han Tiden til og tegnede paa Fodture, hvad han saa. Saa lidt kendt var man, at Tveje Merløse Kirke i 1850 blev »opdaget« af ham [se Høyen II. s. 180 og Tegninger af ældre nordisk Arkitektur II. 4] og det beroede paa hans Syn paa det Gamle; han kunde sé noget deri, som ikke al Verden kunde sé. Af Opmaalinger har han tilvejebragt en Del af Trondhjems Kirke, af Helligaandskirken m. m. paa Gotland og af Kronborg Slots Diamantfløj med dens fantastiske Masker. Denne Interesse bevarede han med Fasthed og gav Stødet til senere Opmaalinger af Bygninger, hvori der endnu ikke almindelig erkendtes at være »rigtig Arkitektur« tilstede. Han stod derfor i Restaurationsarbejder i Forhold til sin Tid langt fremme, og han studerede omhyggeligt, hvad man havde af Udgivelser derom. Man véd mere Besked nu, langt mere, og der er udgivet meget. Men det gaar her som med Tegningerne — man kan let lade sig bedrage, og en routineret Restauration kan berøve en Byg-

ning baade Marv og Ben, hvis vedkommende ikke har en Evne at sé den Helhed og Duft, som hemmeligt skjuler sig i Resterne.

Ligesom det for Herholdt har været Løsningen af Opgaverne, der vejede stærkest, og for hvilket hans Person traadte tilbage, saaledes traadte denne altid i Skygge, naar det kom an paa at restaurere. Dette kan han visselig siges, at have været med til at lære Fremtiden.

Saasnart den Yngre kom til at arbejde hos Herholdt, blev han strax hans Medarbejder, og følte sig som saadan trods al sin Uformuenhed. De svage Forsøg bleve enten godkendte eller de ledede ham andetsteds hen, men der kom altid noget ud af det ved hans Maade at lede den Unge paa. Ganske paa lignende Vis gik det med Haandværkeren, Teglbrænderen, Jernstøberen og andre, han har arbejdet med, for hvem han altid pegede paa Endemaalet, ikke paa det øjeblikkelige Resultat. Han skrev ikke lange Kontrakter, det behøvedes ikke; men mærkede han det behøvedes eller fremkom der navnlig en ublu Fordring, var han ikke god at komme ud af det med. Var der skét en uskyldig Fejl, havde han meget mod at rive ned, hvad der en Gang var gjort, naar det iøvrigt var godt Arbejde. Det gav ham undertiden Anledning til at bearbejde Sagen saaledes om, at Fejlen ikke mere blev en Fejl, men et Led i det Hele. Smaa Uregelmæssigheder oversaa han. At han ikke brød sig om Smaating, viser følgende lille Tildragelse. Paa Universitetsbibliotheket var der bleven indmuret en glasseret Sten paa et fejlt Sted. Det blev sét, men da det vilde sinke Stilladsens Flytning, blev den foreløbig siddende. Da der senere skulde fuges ned, blev Herholdt spurgt, om den nu ikke skulde hugges ud, men han svarede: »Aa, lad den sidde for Barberens Skyld.« Den sorte Sten sad nemlig og gloede ned i en Barberstue ligeoverfor baade paa Barberen og hans Kunder, saa at der 2—3 Gange havde været Bud ovre paa Byggepladsen for at gøre opmærksom paa den fæle Fejl. »Det gør Bygningen hverken bedre eller værre.« Den sidder der endnu.

Der er Tider, der forlange, at Arkitekten skal være pragtelskende, og der er Tider, som forlange af ham, at han skal være kneben. Hetsch betegnede sin Tids Anskuelser med — det skal være saa hurtigt som muligt, og det skal være saa billigt som muligt, det skal være færdigt imorgen og koste fire Skilling. Det var derfor et ikke ringe Arbejde at bringe det op med Hensyn til de Bygningsemner, som valgtes, at faa Haandværkerne til at give sig den Tid og Flid til Arbejdet, som behøvedes, og efterhaanden at faa Størrelse ind i Bygningerne.

Det, man kalder den akademiske Plan, har Herholdt ikke sat stor Pris paa; han fulgte det ham givne Program og skaffede det tilveje, som forlangtes, sammenkædet efter den Brug, der skulde gøres af Bygningen. Først søgte han ved Formningen at faa de harmoniske Hovedforhold, men hans Arbejder ere ikke fra først af Studier efter en bestemt Stilart, thi han tog sine Motiver, hvor der var noget som passede. Men ved den ihærdige Gennemarbejdelse, der blev hans Arbejder til Del, smeltede Alt efterhaanden sammen, saa at der kom en Enhed over det Hele.

Ved under Arbejdet at passe paa til alle Sider sørgede han for, at Overslagene sloge til. Engang ved et Besøg her af en berømt Landsmand, der arbejdede i Udlandet, var der en Del Arkitekter samlede, og her kom det paa stærk Tale om, hvorledes en Arkitekt var nødt til at narre i sit Overslag, for at faa Raad til lidt ud over det Almindelige; men da rejste Herholdt sig op og sagde, at det var en fordømmelig Maade at tvinge sligt igennem paa. Ved at tale med sine Bygherrer og give dem Interesse for Sagerne havde han efter Evne faaet det frem, der i hans Arbejder var naaet ud over det Almindelige. Man maatte finde sig til Rette i de Forhold, hvorunder der skulde bygges, og gøre hvad man formaaede. Han ansaa det for Arkitektens Pligt, at han om sin færdige Bygning skulde sige: Saaledes som Bygningen staar, bærer jeg Ansvaret for den.

Denne Sætning var talt ud af manges Hjerte — der ligger deri, at Tegninger, Modelleringer, Overslag, Regnskab og Tilsyn kun blive forbigaaende Gennemgangsled — Bygningen selv er det, som Arkitektens Kunst frembringer; bag denne ligger der en Personlighed — og fremdeles skyder den en Anskuelse bort, som lever paa mange Omraader, at Arkitektens Arbejde er en skøn Leg med Blyanten paa Papiret — har man først fat i den, saa kan man sagtens faa gjort Bygningen af Andre; men her svinder Personligheden bort mellem Fingrene — og Ansvaret med. Der er ingen Kunstart, der hænger saa nøje sammen med Tiden, hvori den udvikler sig, som Arkitekturen, og ved at hævde denne Sætning er Arkitekten lige paa Nippet til at stille sig i Brechen blandt andet for Tidens Brøst — men paa den anden Side er der ingen Kunstart, hvorudaf man saaledes kan læse Tiden, som Arkitekturen, og der paahviler denne selvfølgelig alligevel et Ansvar for, hvad der i den kan naas eller hvad der maa opgives. Det kan altid sés. Sætningen er manende baade ligeoverfor Arkitekten og overfor Tiden, at stilles der en Opgave, saa maa den gennemføres.

Om hans Kunst tilkommer det Eftertiden at dømme, naar der er gaaet en Menneskealder. »Pour bien en juger il faut être à distance comme pour apprécier un tableau« [Letarouilly I. 46.]

Den ene Tid sætter sjældent Pris paa den, der ligger lige forud. Hermed er ikke sagt, at virkelig Kunst ikke skulde blive sét som saadan, hvad enten den er fjern eller nær. Men for den almene Bevidsthed, der saa hurtig glemmer baade det ene og det andet, er der i disse Linier fastholdt nogle Træk af, under hvilke Forhold der er arbejdet — noget, som neppe forstaas med de nu forhaandenværende Forhold for Øje.

Naar man læser disse Linier, er der vist noget underligt i, at der altid tales i den forbigangne Tid om en Mand, der gaar lyslevende, frisk og rask omkring imellem os. For nogle Aar siden nedlagde han af egen Drift Arbejdet. Han ytrede, at han vilde holde op i Tide; det syntes ham, der var Liv og Røre mellem dem, som skulde tage det op i Kunstens Tjeneste i hans kære Fædreland.

Nu er der mange, der virke som Arkitekter; blandt disse er der atter mange, der mene at have lært saare meget af hans Virksomhed, og fra dem udsendes nærværende Bog som et Bidrag til Bygningskunstens Historie i Danmark efter 1848 med en Tak til ham paa den Dag, han fylder 80 Aar.

JOHAN DANIEL HERHOLDT

EN SELVBIOGRAFI

MIN Bedstefader, Johan Friderich Wilhelm Herholdt, var født den 18. Januar 1729 og udvandrede fra Rostock til Kjøbenhavn den 10. Marts 1752, havde senere Kondition i Frederits og drog endelig til Aabenraa, hvor han tog Eksamen som Amtskirurg og Borgerskab. Han var to Gange gift; i første Ægteskab havde han een Søn, den senere her i Kjøbenhavn bekendte Læge Johan Daniel Herholdt, der døde som Professor ved Universitetet 1836. I andet Ægteskab havde han tre Sønner, af hvilke min Fader var den ældste og døde som Læge her i Kjøbenhavn den 18. August 1834; den næstældste døde som Skibsfører i Drammen i Norge, og den yngste døde som Byfoged i Korsør.

Jeg, JOHAN DANIEL HERHOLDT, opkaldt efter min ovennævnte Onkel, er født i Kjøbenhavn den 13. Marts 1818 i en Gaard, som tilhørte min Fader, i Studiestræde ligeoverfor den gamle polytekniske Læreanstalt. I Aaret 1823 døde min Moder fra 9 Børn, af hvilke det ældste, en Datter, var født 1806. Min første Undervisning modtog jeg hos en Jomfru Plum, der havde en mindre Skole for Smaapiger og Drenge i Petersens Kloster ligefor Helliggeistes Kirke. Senere gik jeg i Bisserups Drengeskole i Læderstræde, men da min Fader ønskede, jeg skulde studere, blev jeg i mit tiende Aar sat i Metropolitanskolen, hvor jeg imidlertid kun gik et Aar, og kom derefter i v. Westens Skole paa Kjøbmagergade ligefor Silkegade. De første Aar tilbragte jeg her i de studerende Klasser, men da det efterhaanden viste sig, at jeg ikke havde Evner eller Sans for Studering, blev jeg overført til Handelsklasserne, som de dengang benævntes, og der blev jeg til min Konfirmation i Oktober 1833.

I Foraaret 1834 blev jeg sat i Tømmerlære hos Tømmermester J. Brede i St. Pederstræde, blev Svend Foraaret 1837 og arbejdede som Svend til Udgangen af Aaret 1840. Fra 1835 til 40 boede jeg sammen med min 6 Aar ældre Broder, som var ansat ved Postvæsenet; vi boede i en af Kristiansborg Slots Sidebygninger med Udsigt til Byggepladsen for Thorvaldsens Museum, som var under Opførelse i Slutningen af Trediverne og hen i Fyrgetyverne. Det seneste større Arbejde, hvori jeg deltog, var paa Frederiksborg Slot, da det blev indrettet til Kroningen af Kristian VIII, Juni 1840. Da jeg arbejdede i Trediverne, var der ikke

saa meget Byggearbejde som nu, og det var derfor almindeligt, at Drengene og de unge Svende gik ledige 5 à 6 Maaneder om Vinteren.

I de ledige Maaneder besøgte jeg Akademiet om Aftenen mellem 6 og 8, og om Dagen gik jeg de første Aar paa Hetsch's Tegneskole og de senere Aar hos Bindesbøll. Hos Hetsch lærte man nærmest kun at tegne ved at copiere Fortegninger efter Ornamenter og græske Templer, hos Bindesbøll blev Øjet aabnet for, hvad der var Kunst uden Hensyn til Stilen, og ved at følge Udførelsen af Tegningerne til Thorvaldsens Museum, som bleve gennemarbejdede i det uendelige, lærte man at faa Respekt for en Kunstners Arbejde. — Forinden jeg kunde begynde at arbejde i Foraaret 1841, brændte en stor Del af Trondhjem, og jeg besluttede at tage derop for om muligt at faa Arbejde som Arkitekt. Jeg kom derop i Slutningen af Maj og blev der til Slutningen af Juli 1842.

Under mit Ophold i Trondhjem opstod der en Ildebrand i en anden Del af Byen, og i omtrent 8 Timer brændte ca. 400 Huse. Alle Huse i Trondhjem vare af Tømmer, beklædte paa den udvendige Side med Bræder, og Heden blev derved saa stærk, at Husene paa den anden Side af Gaden antændtes. Denne store Ildebrand paa en Tid, hvor Husene fra den tidligere Ildebrand endnu ikke vare opførte, fremkaldte en stor Panik blandt Beboerne og gav Anledning til, at der af Byens unge Mænd, blandt hvilke ogsaa jeg var, blev oprettet en Nattepatrouille for at paasé, at der omgikkes forsigtigt med Ild og Lys. Vi havde Vagtstue i Nærheden af Amtmandsgaarden i et gammelt Hus, som sagdes at være Tordenskjolds Fødested.

Mit Ophold i Norge var kun 26 Aar efter Adskillelsen fra Danmark, og der var derfor dengang endnu mange friske Minder fra den Tid. Paa min Rejse fra Kristiania til Trondhjem, gennem Gudbrandsdalen og over Dovre Fjeld, havde jeg et Sted en Køregut, som, da han havde faaet at vide, at jeg var fra Kjøbenhavn, spurgte, om jeg kendte Lundes Kaffehus i Kjøbenhavn. Jeg kendte tilfældigt dette Kaffehus, som var i en Kælder bag Hovedvagten, fordi det var Landskabsmaler Lundes Forældre, som havde det. Grunden, hvorfor Drengen spurgte om det, var den, at hans Fader i sin Ungdom havde staaet ved Garden, som den Tid besøgte dette Kaffehus.

I Trondhjem boede jeg de første Dage hos en Fru Holmberg, som havde Logi for Rejsende. Hun havde i sin Dagligstue et Taffelur, som var foræret hende af Kong Louis Philippe, da han, forinden han blev Konge af Frankrig, havde boet hos hende paa en Rejse i det nordlige Norge. Paa Gaarde i Nærheden af Trondhjem boede Oberst Ræder og Major Sommerschild, som formodentlig havde været tidligere danske Officerer. En Del af Sommeren 1842 benyttede jeg til at opmaale forskellige Partier af Trondhjems gamle Domkirke, som dengang var

ukendt her i Landet og derfor i høj Grad interesserede Professor Høyen. Vinteren derefter tilbragte jeg i Kjøbenhavn, hvor jeg paa Akademiet avancerede til Medailleskolen og fik den lille Sølvmedaille for »et Hospital«. — Sommeren 1843 tog jeg til Odense for at maale og tegne St. Knuds Kirke, og samme Efteraar gik jeg til Hamborg, hvor der efter den store Brand var meget at bestille. Jeg fik Arbejde hos en østerrigsk Arkitekt, eller egentlig Ingeniør og Forretningsmand, som hver Dag gik paa Børsen og havde paataget sig Opførelsen af flere Bygninger. Foraaret 1844 blev jeg af ham anbefalet til en Landsmand, som var Ingeniør ved Anlæget af Altona-Kieler Jærnbanen, og som tillige havde paataget sig Opførelsen af Altona Banegaard. — Vinteren 43 og 44 havde jeg Bolig i Hamborg sammen med Arkitekt Walther, og vi tilbragte mange fornøjelige Aftener i den derværende skandinaviske Forening, men om Sommeren 44 flyttede vi sammen med 5 Danske ud til en Landsby Ottense, som ligger udenfor Altona. I Eftersommeren modtog jeg Brev fra den ældre Arkitekt Nebelong, som var beskæftiget med Restaurationen af Ribe Domkirke, om at overtage Posten som Konduktør ved Opførelsen af en ny Latinskole i Kolding. Jeg forlod derfor Ottense i Begyndelsen af September, gjorde en lille Rejse til Tydskland, besøgte Braunschweig, Dresden, Berlin og Stettin, hvorfra jeg tog med Dampskib til Kjøbenhavn og nogle Dage senere til Ribe for at conferere med Nebelong, som havde udført Tegningen. Fundamenterne bleve lagte i Efteraaret, saalænge Vinteren vilde tillade det; det følgende Aar fortsattes Arbejdet af Nebelong. Ved uforsigtig Nydelse af kogt The paadrog jeg mig under Opholdet i Kolding en Nervesvækkelse, som jeg først forvandt flere Aar efter.

I Begyndelsen af Aaret 1845 ankom jeg til Kjøbenhavn, hvor jeg opholdt mig de nærmest følgende Aar, beskæftiget med Arbejde ved Akademiet, og ernærede mig tarveligt ved at udføre Tegninger for forskellige Haandværkere. Min Indtægt dette Aar var 160 Rdl., saa der maatte spares for ikke at komme i altfor stor Gæld. Det næste Aar steg Indtægten til 228 Rdl. og i 1847 til 735 Rdl., men efter Krigens Udbrud i 1848 gik Indtægten ned til 389 Rdl.

Mit første selvstændige Arbejde var en Forandring af daværende Professor Halls Bygning i Rahbeks Allé i Aaret 1846. Samme Aar udførte jeg en Tegning for Toldforvalter Kjær i Korsør til et Hus, som han lod opføre lige udenfor Byen, og for hvilken jeg fik 35 Rdl.

I 1847 købte min Svoger Bibow, som var Adjudant hos Frederik VII, en Grund ved gamle Kongevej, stor 2 Tdr. Land, som han, om jeg mindes ret, betalte med 1000 Rdl., altsaa omtrent 7 Øre pr. □ Alen. Her opførte jeg for ham en mindre Villa, som senere er udvidet og nu, da Grunden er udparcelleret, omsluttes af andre Bygninger. Paa samme Tid tegnede

jeg en Bygning, som opførtes i Malmø, og ombyggede Svaneapotheket paa Østergade for Fru Baagøe.

I 1848 opførte jeg Børnehospitalet i Rigensgade, som senere er nedrevet og Grunden bebygget med Privatbygninger.

1849 foretog jeg en Rejse omkring paa Øerne, for at gøre mig bekendt med Avlsbygninger, og var i den Anledning understøttet af det Classenske Fideicommis og Landhusholdningsselskabet. — I 1850 tilbragte jeg nogle Maaneder i Helsingør, hvor jeg var beskæftiget med Opmaaling af et Parti af Kronborg Slotsgaard, for hvilken jeg i 1851 opnaaede den Neuhausenske Præmie. — Samme Aar gjorde jeg forskellige Fodture omkring i Sjælland for at undersøge ældre Landsbykirker. En af de første var Fjenneslev Kirke, mellem Ringsted og Sorø, som dengang stod med sit ene skæve Taarn. Den havde ofte været Genstand for lærde Folks Undersøgelser, men uden at man var kommet til noget fyldestgørende Resultat, fordi de manglede Kendskab til Bygningsvæsenet. Deres Undersøgelser bestod i Reglen kun i en ydre Betragtning af Bygningen, medens saadanne bør foretages ved at krybe over Hvælvingerne og undersøge det gamle Murværk, de gamle Murforbindinger, gamle Vinduer, malede Dekorationer etc. Ved at undersøge Fjenneslev paa denne Maade var det let at overbevise sig om, at det ene skæve Taarn var Levninger af to mindre Taarne, som senere vare opførte over Kirkens vestre Del.

Foruden Fjenneslev var jeg samme Sommer saa heldig at opdage Tveje Merløse Kirke ved Holbæk, som endnu staar med sine to Taarne og i meget minder om Fjenneslev, og endelig noget senere Uvelse Kirke, som vel kun har et Taarn, men i sin vestre Del har megen Lighed med de to ovennævnte. — 1851 var jeg omtrent 14 Dage i Wisby paa Gotland sammen med nuværende Professor Kornerup og tegnede og maalte adskillige af de derværende Kirkeruiner, navnlig Helligaandskirken, som senere blev udgivet af Selskabet for nordisk Kunst med Tekst af Professor Høyen. Fra Wisby gik jeg til Stockholm, besøgte Upsala og gik hjem ad Kanalvejen over Gøteborg. Under mit Ophold i Wisby var jeg flere Gange indbuden til Landshøvding, General af Dalstrømp; han havde i 48 været Næstkommanderende over de svenske Tropper paa Fyen og havde fra den Tid bevaret et meget venligt Sindelag mod de Danske. 1849 havde jeg modtaget Akademiets mindre Guldmedaille, og efter min Hjemkomst fra Sverige konkurrerede jeg til den store Guldmedaille, men var ikke saa heldig at faa den, og da jeg imidlertid var blevet 33 Aar, opgav jeg at gaa videre ved Akademiet og søgte Foraaret 1852 det mindre Rejsestipendium som Arkitekturtegner og opnaaede 600 Rdl. om Aaret i to Aar.

I Aarene 1850 og 51 ledede jeg Opførelsen af daværende Justitsraad Casses Hus i Frederiksberg Allé og udførte forskellige Tegninger til mindre Bygninger omkring i Provinserne og Sverige. I Aaret 1852 udførte jeg Tegningen til et Hus, som daværende Justitsraad Raasløf lod opføre i Flensborg, og paabegyndte Opførelsen af en Bygning for Justitsraad Raffenberg ved Bülows Vej (nu nedrevet) og senere et Nabohus for Træskærer Kittendorff (nu ombygget).

Den 12. Juli samme Aar begyndte jeg min Udenlandsrejse, som gik gennem Tyskland og Schweitz til Italien.

I Strassburg traf jeg Meldahl, som ogsaa vilde tilbringe Vinteren i Italien, og vi gjorde derfra Rejsen sammen. I Milano traf vi Molbech og Brøchner, der gik direkte til Rom og derfor efter et kort Ophold rejste videre.

Efter nogle Dages Ophold i Pavia, Torino, Genua, Pisa, Pistoja, Lucca og Prato kom vi til Firenze i Slutningen af November, hvor vi en af de første Dage bleve overraskede ved at møde Forchhammer og Hostrup, som ligeledes agtede sig til Rom, og med hvem vi derefter gjorde Følgeskab, idet vi dog paa Vejen besøgte Siena, Volterra og Orvieto. Omtrent i Midten af December ankom vi til Rom, hvor jeg blev til hen i Foraaret 1853 og benyttede Tiden til at besøge Samlingerne og gøre Udflugter i Byens Omegn. I Begyndelsen af April rejste jeg med Veturin sammen med 5 Landsmænd til Napoli, hvor jeg blev omtrent 6 Uger og foretog de sædvanlige Udflugter til Ischia, Capri, Pompeji, Sorento og Pæstum. En Del af vort Rejseselskab tog her Afsked med Italien for med Dampskib at gaa Nord paa og hjem, hvorimod Forchhammer og jeg den 1. Juni toge tilbage til Rom. Efter omtrent 14 Dages Ophold i Rom og nærmeste Omegn tiltraadte jeg ene Rejsen mod Nord og besøgte en Del af de mere bekendte Byer som: Ravenna, Bologna, Venezia, Padua, Mantua og Verona, og endte i Genua, hvorfra jeg med Diligencen tog til Marseille. Det havde paa hele Rejsen været meget varmt, men det var nu mod Slutningen af November, og Luften var bleven stærkt afkølet. Den første Del af Rejsen fra Marseille var med Jærnbane, men senere rejste jeg med Dampskib til Lyon, hvor jeg opholdt mig nogle Dage, og gik derfra til Paris, hvor jeg ankom den 1. Oktober, og hvor Thermometret var under Frysepunktet.

I Paris opholdt jeg mig til Midten af Februar 1854 og tog derefter over Rouen og Havre til England, hvor jeg navnlig tilbragte Tiden i London, og hvor jeg forblev til Begyndelsen af Maj. Hjemrejsen foretog jeg over Ostende og Hamburg og ankom til Kjøbenhavn i Slutningen af Maj.

Forinden min Rejse til Udlandet havde jeg i 1851 udført Tegninger til en Hovedbygning paa Herregaarden Erholm i Fyen, som var bleven opført under min Fraværelse.

I Foraaret 1855 havde jeg paadraget mig en Forkølelse, som blev til gastrisk Feber, der i lang Tid forhindrede mig i at arbejde. I Løbet af Sommeren gjorde jeg Udkast til et Hotel i Korsør (senere ombygget) og for Indenrigsministeriet forskellige Udkast til en ny Veterinær- og Landbohøjskole, som tænktes opført enten paa den ældre Plads paa Kristianshavn (hvor nu Kvindefængslet lige for Frelserskirke ligger) eller paa den Plads, hvor Landbohøjskolen nu ligger. 1856 gjorde jeg Udkast til en Forpagtergaard ved Herregaarden Frederikslund i Fyen og til en Hovedbygning til Herregaarden Selchausdal paa Sjælland. Samme Aar i Juli modtog jeg 1. Præmie ved en Konkurrence til et Universitetsbibliothek i Kjøbenhavn.

Efter at det var overdraget mig at opføre Bibliotheket, var jeg i 1857 væsentlig beskæftiget med de forberedende Arbejder hertil. Paa den til Bygningen bestemte Grund stod Ruinerne af en af Universitetets tidligere Fløje og en mindre Bygning, som tjente til Professorbolig. Grunden var god og tør, men den faste Bund fandtes for en større Del først i en Dybde af 6 à 7 Alen. Cement var dengang ikke noget meget benyttet Materiale, og Betonfundamenter kendtes ikke her. Fundamenterne bleve derfor udførte paa den dengang almindelige Maade ved at nedlægge store, raa Kampestene, hvorpaa Murværket hvilede. Murstensfabrikationen stod dengang meget tilbage her hjemme; vel fandtes omkring paa Landet mindre Teglværker, men neppe noget større Anlæg beregnet paa i kort Tid at præstere større Leverancer, og den væsentlige Del af, hvad der dengang forbrugtes i Kjøbenhavn, blev leveret fra Flensborg og Omegn. Jeg havde til Bygningens Ydre valgt et Motiv fra Kirken St. Fermo i Verona, men det skulde helst udføres af røde Sten og med Anvendelsen af en stor Del forskellige Formsten. Til det indre af Murværket kunde anvendes gule Sten fra Flensborg, men de røde Sten fandtes ikke der og maatte derfor søges i den nordre Del af Sjælland, hvor adskillige Teglværker med rødt Ler findes; men Formsten var ingen af Værkerne indrettet paa at udføre, da de saagodtsom aldrig bleve benyttede, og her skulde bruges en Mængde forskellige Former. Efter at have undersøgt Materialet fra flere Værker besluttede jeg at anvende røde Sten fra Frydenlund Teglværk, som ligger ved Vedbæk. Det ejedes af en ældre Dame og bestyredes af en Bonde der fra Egnen, der viste sig at være en meget flink Mand, som med stor Interesse gik ind paa Sagen, og som med Opfindsomhed og Udholdenhed virkelig præsterede noget meget respektabelt, hvad der gav Stødet til, at alle senere anlagte større Teglværker nu kunne levere Sten af enhver ønskelig Form og Farve. Da Bygningen skulde udføres saa brandfrit som muligt, blev der her for første Gang i Landet anvendt en større Jærnkonstruktion; den blev udført af Støbejærn, da man dengang her endnu

ikke kendte Anvendelsen af valsede Jærnbjælker. Ved Udførelsen af dette mit første større Arbejde var jeg udmærket støttet af Arkitekt Hans J. Holm som Konduktør; ved sin Udholdenhed, Flid og Nøjagtighed overvandt han mange af de Vanskeligheder, som et større Arbejde medfører. Bygningen blev paabegyndt i 1857, og Bibliotheket flyttedes 1861 fra Rundetaarn til den nye Bygning. Ved Indflytningen var omtrent en Femtedel af Reolerne ubenyttede, og desuden var den store Sal, der benyttedes som Forelæsningssal, i Behold, men nu i 1892 har det været nødvendigt at tage Trappegangen med ind i Bibliotheket, og om nogle Aar maa der utvivlsomt tænkes paa en ny Bygning.

Til at varetage Universitetets Interesser ved Opførelsen af Bibliotheket var der nedsat et Udvalg, bestaaende af Kvæstor, Justitsraad Frydensberg og Professorerne Clausen og Forchhammer, med hvilket Udvalg jeg saaledes havde at forhandle om Alt Bygningen vedkommende. Efter at Bygningen var færdig og afleveret, sendte Udvalget mig en Skrivelse, hvori det udtalte, at Bygningen i alle Henseender var tilfredsstillende, idet den var hensigtssvarende indrettet paa samme Tid, som der var taget Hensyn til Kunstens berettigede Fordringer. Efter 28 Aars Forløb indgav nuværende Overbibliothekar Birket Smith en Skrivelse til Konsistorium, hvori han klager over Bygningens i højeste Grad uhensigtssvarende Indretning, og over, at der ved Opførelsen alene var taget Hensyn til Kunsten og ødslet med Pladsen. I den Anledning blev der nedsat et Udvalg, som fremkom med Forslag til den nu foretagne Udvidelse. Man lærer heraf, at Begrebet om det hensigtssvarende veksler meget hurtigt, og at, hvad der for 25 Aar siden ansaas for godt og smukt, nu anses for daarligt og næsten ubrugeligt. Navnlig, hvad Bibliotheker angaar, fordrer Nutiden kun Pladsrum.

I Aarene 1858 og 60 udførte jeg forskellige mindre Bygninger omkring i Landet, blandt hvilke kan nævnes et Ligkapel paa Assistentskirkegaarden ved Vordingborg, et Hus for Købmand Hecht i Nærheden af Herregaarden Holsteinborg og et Landsted for Advokat Brock i Taarbæk.

I Slutningen af 1860 blev jeg ansat som Lærer i borgerlig Bygningskunst ved den polytekniske Læreanstalt og vedblev med denne Virksomhed til 1874. — Den 29. August 1860 ægtede jeg Frøken Elise Blaunfeldt, Datter af Herredsfoged Blaunfeldt i Flækkeby i Slesvig.

Efter at jeg var bleven Bygmester for Studenterforeningen og havde gjort Udkast til Bygningers Opførelse paa forskellige Steder i Byen, valgte man i 1861 den Plads, hvor Studenterforeningen nu findes. Paa den saakaldte Gammelholm laa en ældre Bygning, som benyttedes af Marinen. Den havde tidligere været anvendt til forskellige Samlinger og Modeller og var i det Hele en solid Bygning med Hvælvinger i den

underste Etage, men det Indre maatte helt ombygges for at svare til sin nye Bestemmelse, ligesom der maatte opføres en Sidebygning til Økonomibrug etc.

Ombygningen blev paabegyndt i 1861 og blev færdig i 1863. Ogsaa ved dette Arbejde var jeg støttet af Arkitekt Hans J. Holm som Konduktør. Samtidig med Studenterforeningen opførte jeg en Bolig for Etatsraadinde Heiberg i Rosenvænget og et Varelager for Grosserer Grøn ved Siden af Studenterforeningen. I Aaret 1862 udførte jeg foruden mindre Arbejder en Restauration af Herlufsholms Kirke, og samme Aar blev jeg af Kultusministeren anmodet om at indtræde i det særlige Syn over enkelte udvalgte større Kirker med Professor Høyen som Formand. Efter Høyens Død 1870 blev Waarsaae udnævnt til Formand, og efter hans Død 1885 fungerede jeg et Aar som Formand, men efter at have virket i Synet i 25 Aar bad jeg mig fritaget for denne Virksomhed. Aaret 1864 blev jeg valgt til Borgerrepræsentant i Kjøbenhavn og forblev i denne Stilling i 12 Aar. Ved Generalforsamlingen i December 1861 blev jeg valgt til bygningskyndigt Medlem af Bestyrelsen for Kreditkassen for Husejere i Kjøbenhavn og har vedblivende beholdt denne Plads.

I Foraaret 1863, da det var vedtaget, at Hovedstationen for de Sjællandske Jærnbaner skulde flyttes, blev jeg anmodet om at gjøre Tegninger til en ny Hovedstation paa den nuværende Plads. Arbejdet begyndtes kort efter og fremmedes saaledes, at Bygningen blev rejst i Sommeren 1864. Krigen, som greb sørgeligt ind i mine Familieforhold, bestemte mig til at bede mig fritaget for at fortsætte dette Arbejde, som derefter blev overdraget til Arkitekt Tvede.

I disse Aar opførte jeg en Hovedbygning paa Eenrum i Vedbæk for Grev Danneskjold og omtrent paa samme Tid en Hovedbygning paa Herregaarden Gyldenholm, halvanden Mil fra Sorø, for Godsejer C. de Neergaard og 1866 en Bygning for Grosserer Martin Levin paa Hjørnet af Havnegade og Tordenskjoldsgade. Paa denne Tid begyndte Forberedelserne til Opførelsen af en ny Nationalbankbygning paa den nuværende Plads. Byggearbejdet tog sin Begyndelse i Foraaret 1867 og fuldførtes i Maj 1870; ved dette Arbejde var jeg støttet af Arkitekt Gnudtzmann som Konduktør. I 1869 blev Tegningen til Pakhuset ved den nye Knippelsbro udført, og omtrent paa samme Tid Tegningen til en ny Kirke i Korsør, hvor den gamle blev nedrevet paa Grund af Brøstfældighed. Fra 1865 og følgende Aar foretog jeg større og mindre Arbejder paa Herlufsholm, blandt hvilke kan nævnes en fuldstændig Ombygning af Klostrets søndre og vestre Fløj, ved hvilke Arbejder jeg var støttet af Arkitekt H. Storck som Konduktør, og noget senere en Museumsbygning. Paa samme Tid foretoges større Ombygninger af Hovedbygningen paa Gisselfeld, og et nyt Drivhus blev opført. Fremdeles udførte

jeg Restaurationen af Kirken i Nykjøbing paa Falster, Vestgavlen paa Domkirken i Roskilde 1872, Vindinge Kirke 1873 og en ny Bygning for Diskontobanken i Aalborg 1874.

Restaurationen af St. Knuds Kirke i Odense foretoges i 1874 og 75, og Kysthospitalet ved Refnæs blev opført i Aarene 1874 og 75, men er senere blevet delvis ombygget og udvidet. Somrene 1873 og 74 tilbragte jeg af Helbredshensyn med min Familie ved Badet Ronneby i Sverige og Sommeren 1877 paa Taasinge. I Aaret 1877 restaurerede og udvidede jeg den gamle Hospitalsbygning i Slagelse.

I Foraaret 1878 blev jeg angrebet af en alvorlig Sygdom, som holdt mig 10 Uger i Sengen og medførte en lang Reconvalescents. Forinden min Sygdom havde jeg gjort Tegninger til den nye Bygning for Duebrødre Hospitalet i Roskilde; Opførelsen blev paabegyndt under min Sygdom og fuldførtes i 1880. I samme Aar restaurerede jeg St. Petri Kirke i Slagelse og opførte Indgangsportene til Ørsteds Anlæg. I 1881 havde jeg i Forening med Arkitekt Lendorf i Odense konkurreret til et nyt Raadhus i Odense, saaledes at jeg skulde udføre Tegningerne og han skulde besørge Udførelsen. Efter at det var overdraget os at opføre Bygningen paabegyndtes Arbejdet, saa vidt jeg mindes, i Foraaret 1881 og var færdigt 1883. I 1881 blev det overdraget mig at udføre Tegninger til en ny Bygning for »Bikuben« i Silkegade; i Foraaret 1884 blev Bygningen fuldført; ved dette Arbejde var Arkitekt Momme antaget som Konduktør. Ved Universitetets 400 Aars-Fest 1879 blev jeg hædret med Titel af Dr. phil. 1. April 1881 overtog jeg Embedet som kgl. Bygningsinspektør efter afdøde Etatsraad Christian Hansen. I 1885 blev jeg udnævnt til Medlem af Akademiet for de frie Kunster i Stockholm.

I 1882 foretoges Opmaalinger og udførtes Tegninger til en Restauration af St. Petri Kirke i Næstved, hvilket Arbejde var mig overdraget. Det følgende Aar begyndte Arbejdets Udførelse under Tilsyn af Arkitekt Ahlmann som Konduktør og fuldførtes i 1885; samme Aar blev der ved Roskilde anlagt en ny Kirkegaard og opført et Begravelseskapel. 1884 blev Klosterporten i Sorø restaureret og 1885 Kildebrønde Kirke i Nærheden af Taastrup Station. 1886 blev der foretaget en Udvidelse af Ballerup Kirke paa den nordre Side, og en ny Gartnerbolig blev opført ved Sorø Akademi. 1887 opførte jeg en ny Toldbygning i Skjelskør, og Tegninger til den nye polytekniske Læreanstalt og det botaniske Laboratorium forberedtes, ligesom jeg tegnede et Begravelseskapel til Storehedinge nye Kirkegaard. Den polytekniske Læreanstalt blev færdig i Sommeren 1890 med Arkitekt Clemmensen som Konduktør og det botaniske Laboratorium i Foraaret 1890 med Arkitekt Steenberg som Konduktør. I Aaret 1891 udførtes forskellige Bygninger under Bygningsinspektoratet, blandt hvilke kan nævnes en Bygning ved Gjedser til

Bolig for de derværende Toldembedsmænd, en Toldbygning i Næstved i Nærheden af Banegaarden og en Toldkammerbygning i Helsingør. Den 1. April 1892 tog jeg min Afsked som Bygningsinspektør. Den 6. Oktober 1862 blev jeg Ridder af Dannebrog, 5. Maj 1863 Professor, 10. September 1871 Etatsraad, 18. Juli 1875, ved Indvielsen af St. Knuds Kirke i Odense Dannebrogsmand, 15. Marts 1887 Kommandør af 2. Grad og 30. August 1890 Kommandør af 1. Grad.

Foruden de ovenomtalte Rejser i Udlandet har jeg 1862 foretaget en Rejse til Industriudstillingen i London, 1867 en Rejse til England og Frankrig i Anledning af Nationalbankens Opførelse, 1883 og 84 Rejser i Norge, 1881, 82, 85 og 87 mindre Rejser omkring i Tydskland, 1888 en Rejse til Italien og 1891 en Rejse sammen med Professor Storck til Sverige, hvor vi besøgte Wadstena, Linkøping, Stockholm, Upsala, Skara, Gøteborg og Halmstad.

Ovenstaaende Selvbiografi er skrevet af J. D. Herholdt 1892 i anden Anledning. Ved hans Velvilje have Udgiverne af dette Værk kunnet benytte den her.

ÆRESGAVE

SKÆNKET J. D. HERHOLDT 21 OKTOBER 1892

AF EN KREDS AF DANSKE HAANDVÆRKERE

UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET

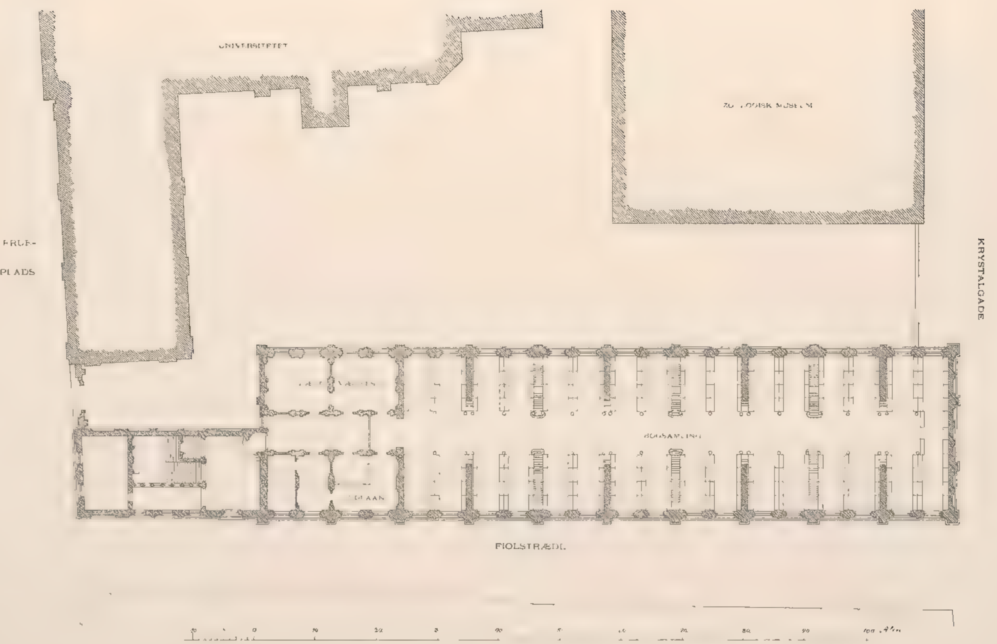
I KJØBENHAVN

OPFØRT 1857—61

—

BLAD I. PLAN AF STUEN
BLAD II. PLAN AF 1 SAL · FAÇADE MOD FIOLSTRÆDE
BLAD III. TVÆRSNIT AF BIBLIOTHEKET
BLAD IV. GAVL AF BIBLIOTHEKET
BLAD V. TVÆRSNIT OG GAVL AF TRAPPEHUSET
BLAD VI. DEL AF FAÇADEN

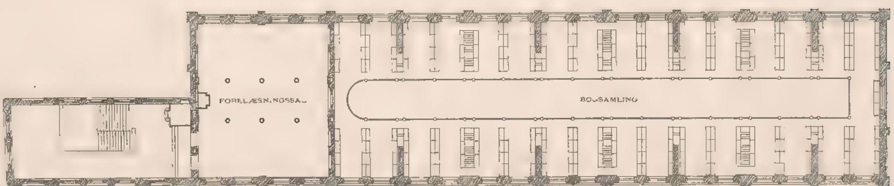
UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET.

UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET.

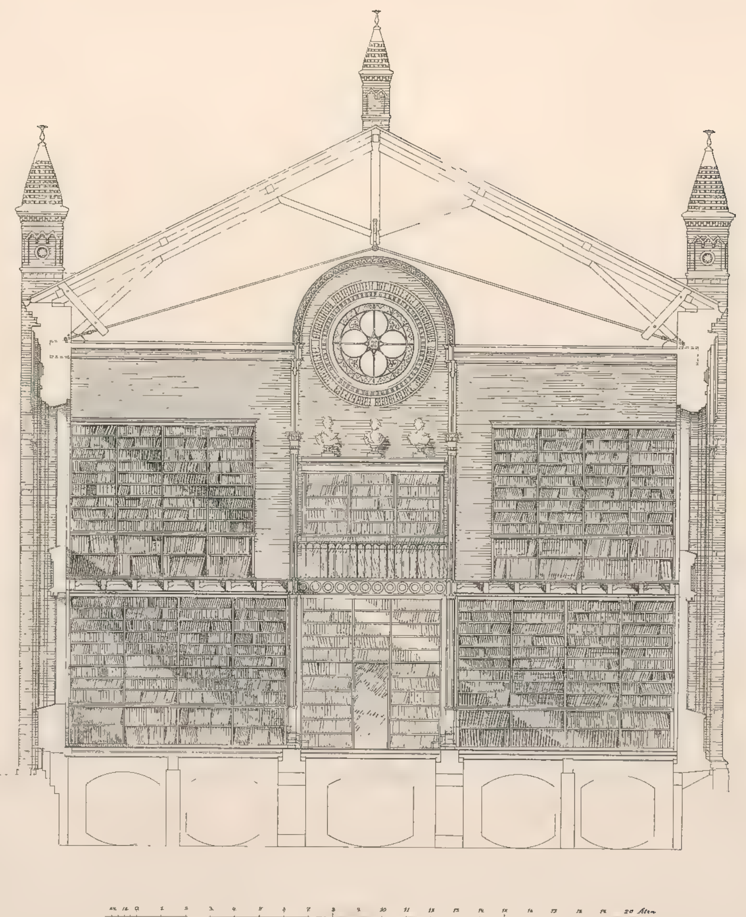
MOD FIOLSTRÆDE

1STE SAL

UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET.

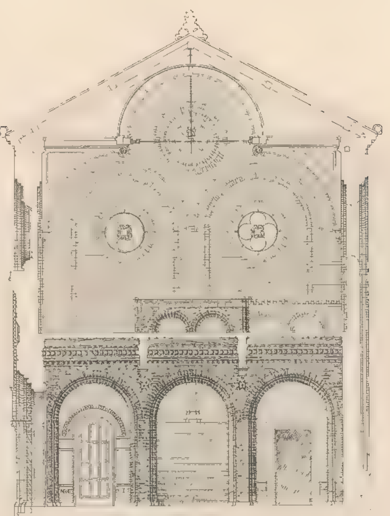

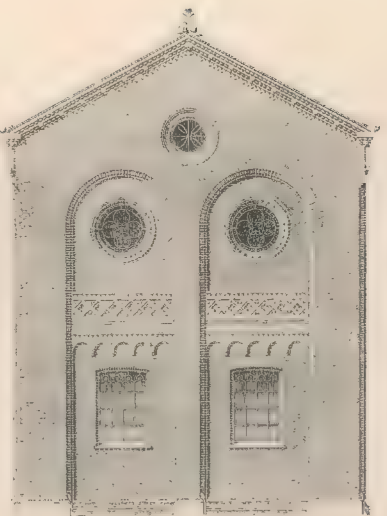

MOD KRYSTALGADE

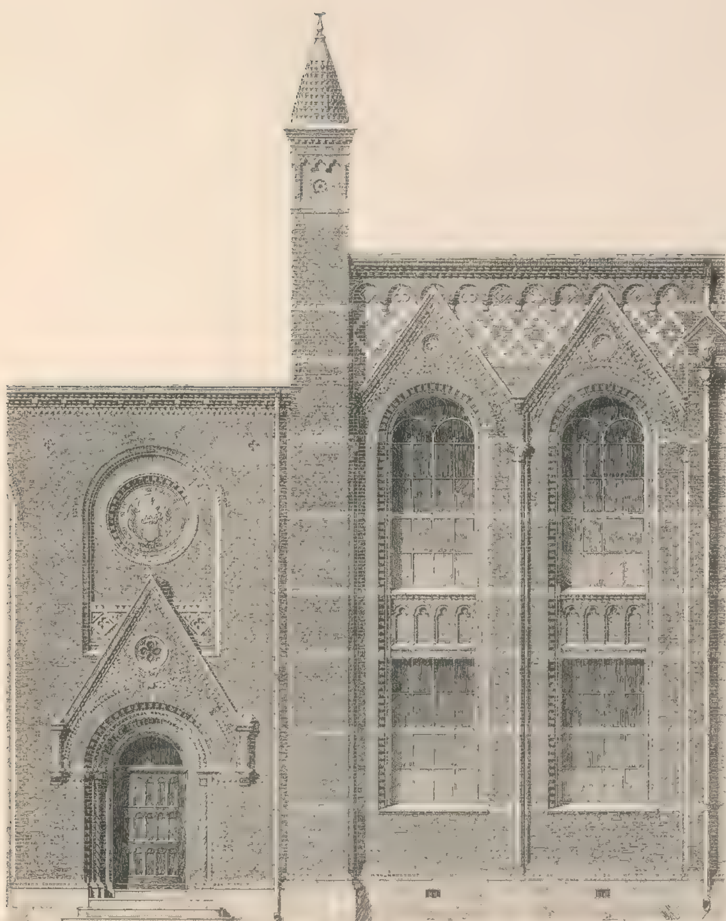
UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET.

MOD FRUE PLADS.

UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET.

NATIONALBANKEN

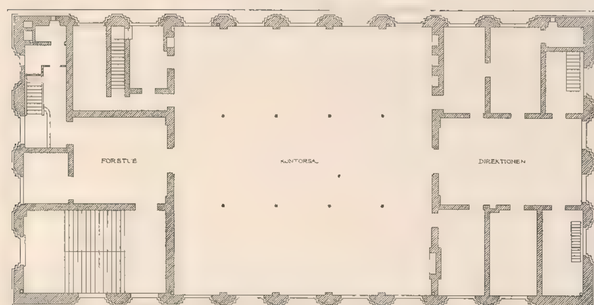
I KJØBENHAVN

OPFØRT 1867—70

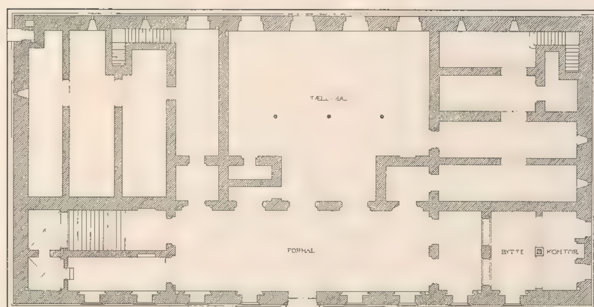
BLAD VII. PLANER
BLAD VIII. SNIT
BLAD IX. FAÇADE MOD HOLMENS KANAL
BLAD X. DEL AF FAÇADEN
BLAD XI. FORSKELLIGE ENKELTHEDER

NATIONALBANKEN.

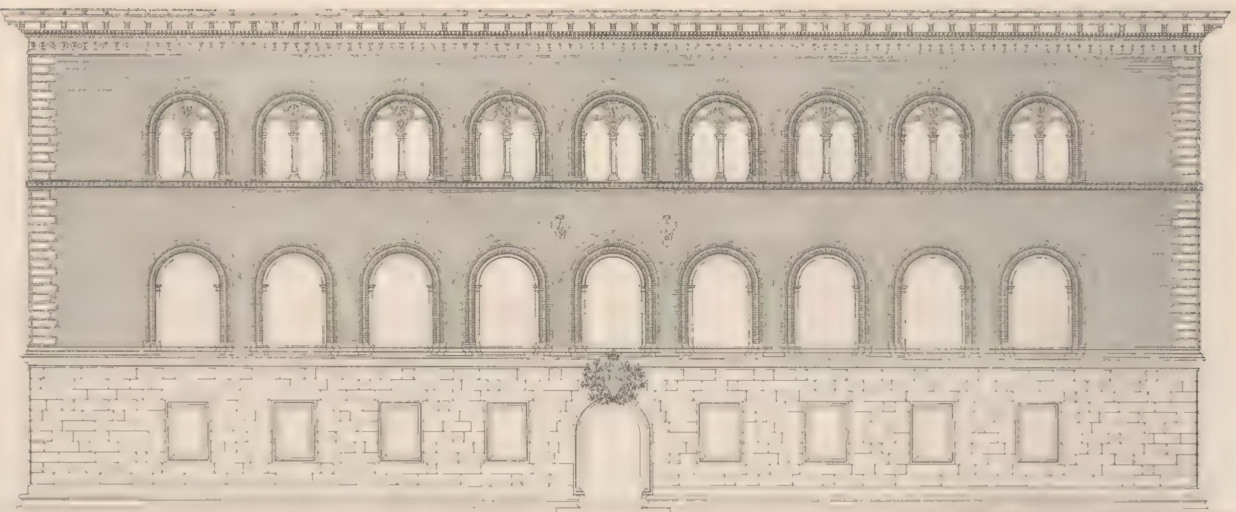
2DEN ETAGE

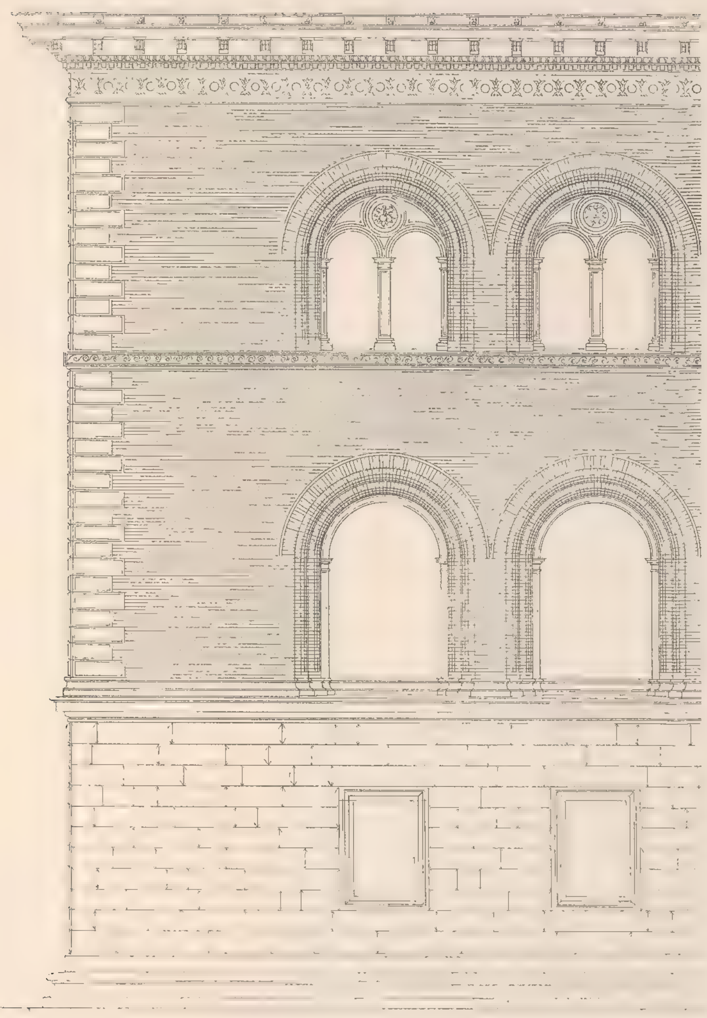
1STE ETAGE

NATIONALBANKEN.

NATIONALBANKEN.

0 1 3 5 7 8 9 10 11 12 13 14 16

„BIKUBEN“

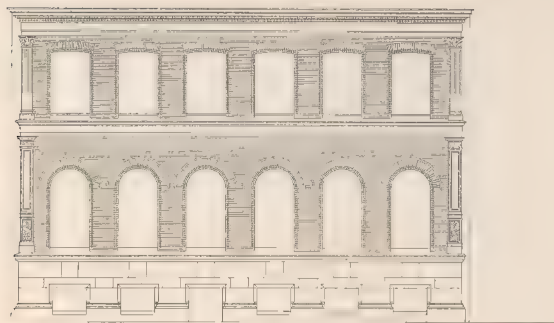
I KJØBENHAVN MED FAÇADE MOD SILKEGADE OG PILESTRÆDE

OPFØRT 1883—84

BLAD XII. PLAN OG FAÇADE MOD PILESTRÆDE
BLAD XIII. SNIT OG GAARDSIDE
BLAD XIV. GAARDENS LANGSIDE
BLAD XV. DEL AF GAARDSIDEN

BIKUBEN.

MOD PILESTRÆDE

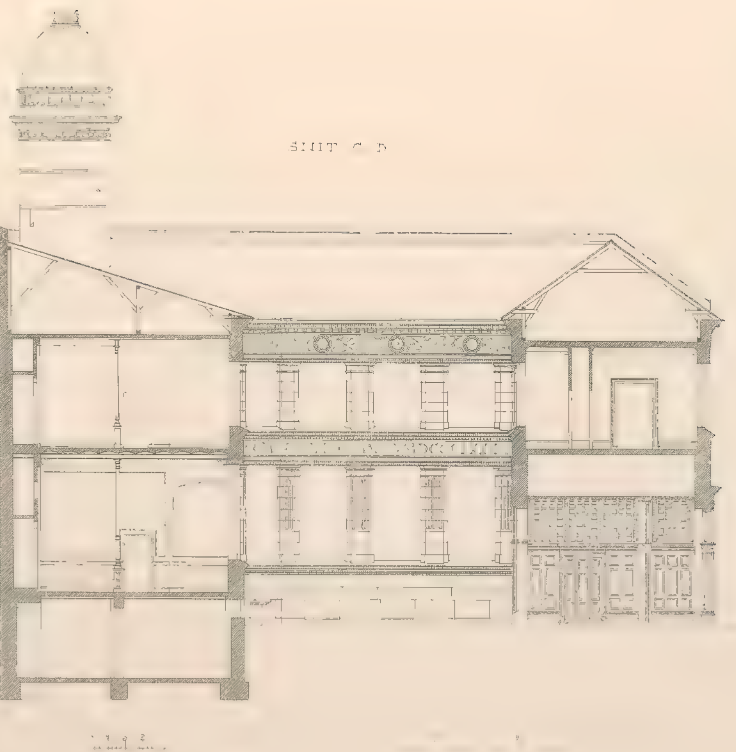
5 4 3 2 . . 5 10 15 20 25 ALEN

PLAN AF STUEETAGEN

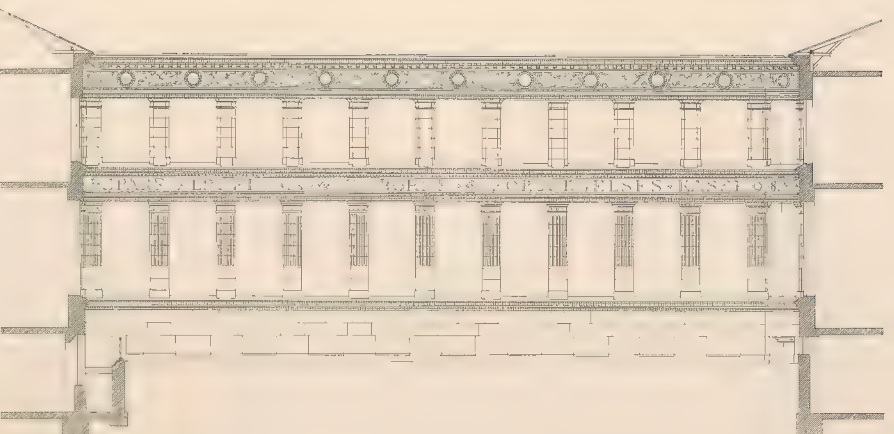

BIKUBEN.

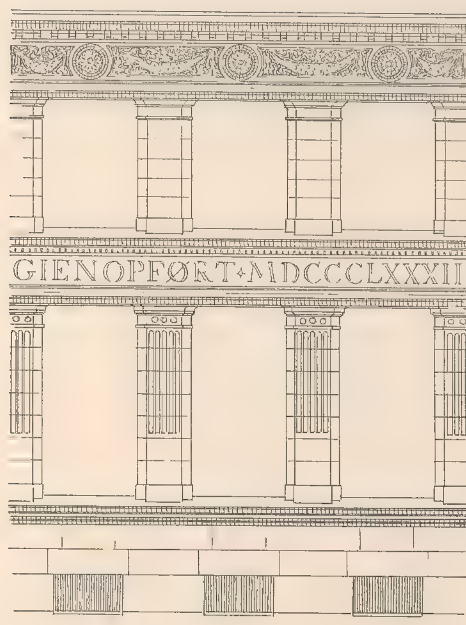
SNIT C D

BIKUBEN.

BIKUBEN.

5 4 3 2 1 0 5 10 ALEN.

BOTANISK LABORATORIUM

I BOTANISK HAVE I

KJØBENHAVN

OPFØRT 1890

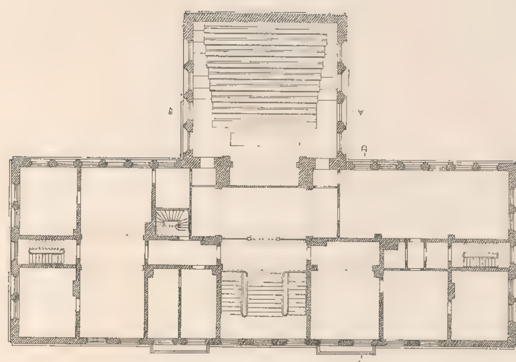
BLAD XVI. PLANER

BLAD XVII. SNIT

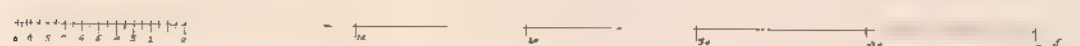
BLAD XVIII. FAÇADE MOD GOTHERSGADE

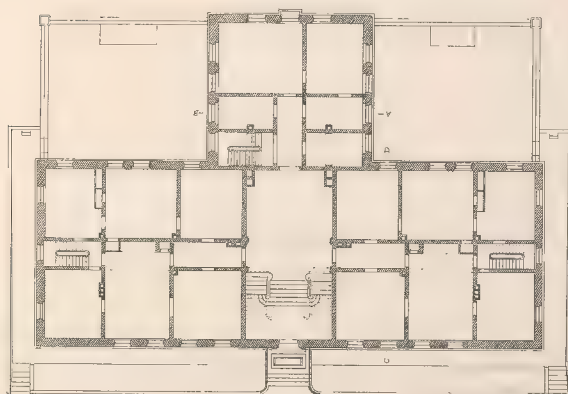
BLAD XIX. DEL AF FAÇADEN

BOTANISK LABORATORIUM.

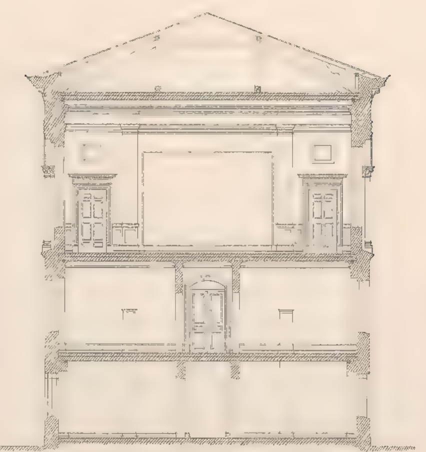
PLAN·AF 1STE SAL.

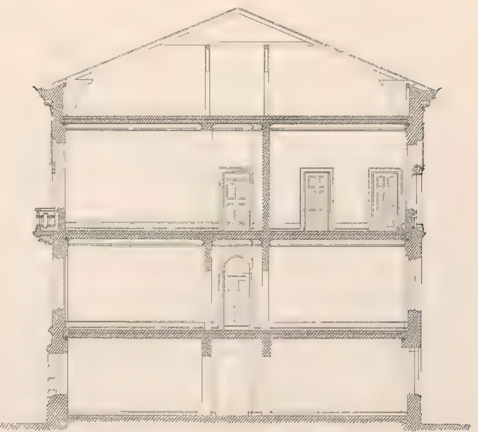
PLAN·AF STUEN

BOTANISK LABORATORIUM

SNIT A B

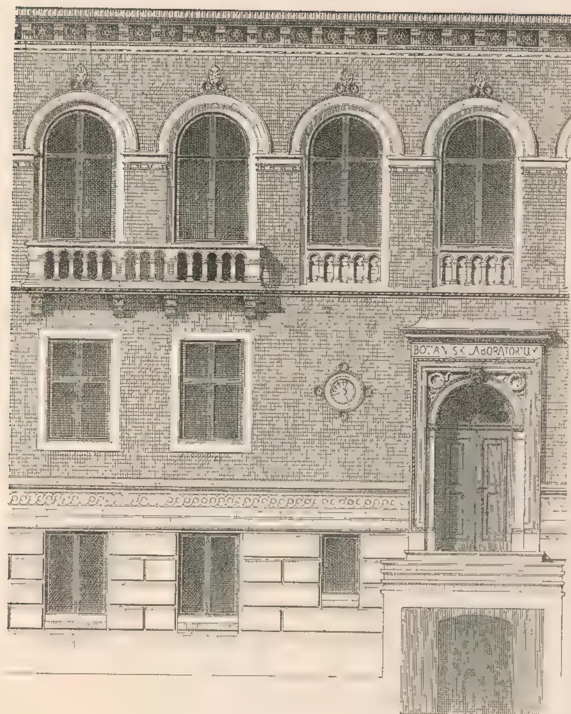
SNIT C D

BOTANISK LABORATORIUM.

BOTANISK LABORATORIUM.

BLAD VIII OG *XI* FØLGER MED 2. HÆFTE

JOHAN DANIEL HERHOLDT

OG HANS

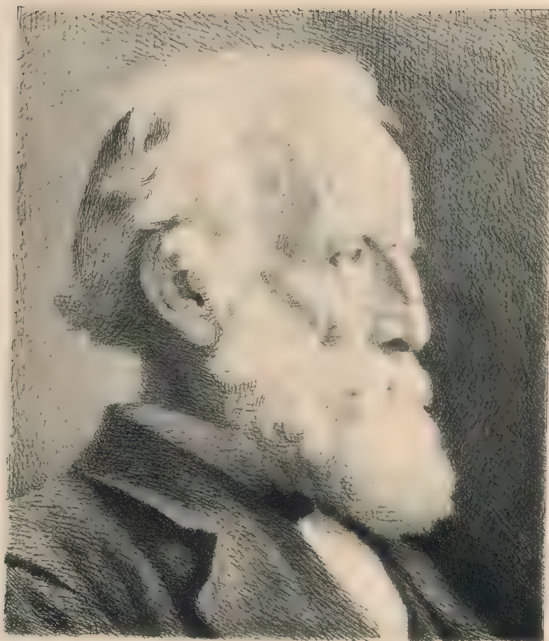
VÆRKER

II

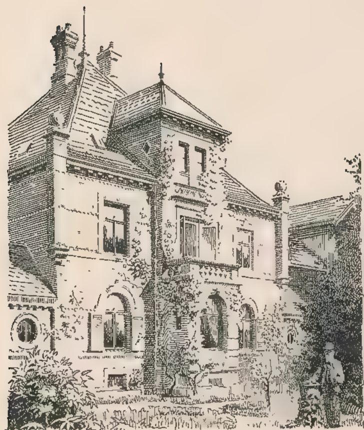
„Herholdt og hans Værker" indbindes med

[illegible]

Dekoration efter Tegning af Th. Bindesbøll.

J. D. Herholdt

Herholdts Bolig i Ewaldsgade

FORTEGNELSE OVER J. D. HERHOLDTS SAMTLIGE ARBEJDER

UDARBEJDET AF KUNSTNEREN SELV

Naar man under Læsningen af denne Fortegnelse vil finde, at adskillige af disse Arbejder ikke ganske bærer Præget af HERHOLDTS Kunst, da maa man erindre, at endel er udførte efter løse Skitser og uden arkitektonisk Kontrol, og at andre senere af ukyndige Hænder er ændrede og helt eller delvis ombyggede.

1846 Ombygning af Ny-Bakkegaard for Prof. Hall.
Tegning til en Villa i Korsør for Toldforv. Kjær.

1847 Tegning til Bibows Hus paa Gamle Kongevej.
Tegning til en Bygning i Malmø for O. Abelin & Ko.
Tegning til en Pavillon i Frederiksberg Smallegade for Grosserer Kastrup.
Tegning til en Kirke i Løgstør for Byfoged Svanenskjold (uopført).
Tegning til en Ombygning af Svaneapotheket paa Østergade for Fru Baagøe (nedbrudt).

Tegning til et Landsted i Landskrona for Borgmester Ødmanson. 1848

Tegning til et Hus i Frederiksberg Allé for Digteren Brosbøll (nedbrudt). 1849
Tegning til Børnehospitalet i Rigensgade (nedbrudt).
Tegning til et Hus paa Frederiksberg for Bianco Luno.

Tegning til en Ombygning af Urtekræmmer Sundorphs Butik. 1850

Tegning til Indretning af Apotheket i St. Kongensgade for Apotheker Ørnstrup.
Tegning til en Hovedbygning paa Erholm i Fyen for Kammerherre Cederfeld de Simonsen.

1851 Tegning til en Restauration af Gyldensteen i Fyen for Grev Bernstorff.
Tegning til et Hus i Frederiksberg Allé for Justitsraad Casse.
Tegning til et Hus i Fredericia for Herredsfoged Holck.

1852 Tegning til et Hus i Flensborg for Appellationsraad Raasløff.
Tegning til et Hus i Nærheden af Bülows Vej for Træskjærer Kittendorff (ombygget). Udkom i Tegners Arkitektonisk Album.
Tegning til et Hus ved Bülows Vej for Etatsraad Raffenberg (nedrevet).
Tegning til forskjellige Forandringer ved Kirken i Kjerteminde for Provst Heiberg.
Tegning til et Havehus i Haven ved Rønnebæksholm for Fru Grundtvig.

1854 Tegning til et Hus i Thisted for Postmester Herholdt.
Tegning til et Asyl og Arbejderboliger i Sverige for Baron Schwerin.

1855 Tegning til et Hotel ved Korsør Banegaard for Hotelejer Jacobsen (ombygget).
Udkast til en ny Veterinær- og Landbohøjskole for Indenrigsministeriet.

1856 Tegning til en Forpagtergaard ved Herregaarden Frederikslund paa Fyen for Grev Rantzau.
Tegning til en Hovedbygning paa Herregaarden Selchausdal for Godsejer Selchau.
Udkast til en Forandring af Raadhuset i Nyborg. (Det nuværende er opført af Tvede.)
Udkast til et lille Hus i Nærheden af Svendborg for Pastor Vilstrup.
Udkast til et Enkesæde ved Hindsgavl paa Fyen for Kammerherre Fønss.
Udkast til nogle Forandringer ved Hovedbygningen paa Herregaarden Mattrup i Jylland for Godsejer Westenholtz.
Tegning til Indretning af et Dampkøkken i Regnegade for Jul. Hellmann.
Tegning til Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn (opført 1857—61).

1857 Udkast til en Ombygning af en Hovedtrappe og Ladebygninger paa Einsidelsborg for Grev Petersdorff.
Udkast til Landsbyskoler for Kultusministeriet. Udkomne i Tegners Arkitektonisk Album.
Tegning til et Vaabenhus ved St. Olai Kirke i Helsingør.
Tegning til en Smedejerns-Gitterport til Nørreport for Ingeniørkorpset. Rester af den sidde paa Kvægtorvet.
Udkast til en Havetrappe og et Gartnerhus paa Frederikslund for Grev Rantzau.
Forskjellige Udkast for Agent Schau i Slagelse.
Udkast til et Hus paa Harsdorffs Vej for Kaptejn Bauditz.

Tegning til Avlsbygninger paa Søndergaarde (efter en Ildebrand) for Kammerherre Cederfeld de Simonsen. 1858
Tegning til Herholdts egen Bolig i Kjøbenhavn, Ewaldsgade Nr. 9.
Udkast til Forandring af Arresterne i Assens.
Udkast til et Raadhus i Assens for Byraadet.
Udkast til et Hus for Pastor Lange i Vordingborg (ubenyttet).
Tegning til et Hus for Agent Schau i Slagelse.

Tegning til det Indre af en Port for Grosserer Maag. Ny Vestergade Nr. 13. 1859
Tegning til et Hus for Konsul Hage i Sorø.
Tegning til en Direktørbolig ved Kjøbenhavns gamle Banegaard for Etatsraad Rothe.
Tegning til et Thinghus i Kjærlingbjerg paa Fyen.
Udkast til et Sygehus i Rudkjøbing.
Tegning til et Ligkapel paa Vordingborg Kirkegaard.

Tegning til en Ombygning og Udvidelse af Bibows Hus paa Gamle Kongevej for Justitsraad Bech. 1860
Tegning til en Jern-Indkjørselsport til Sindssygeanstalten ved Roskilde.
Udkast til en Dekoration af Bedesalen i Sindssygeanstalten ved Vordingborg for Overlæge Jensen.
Tegning til en Forandring af Arresterne i Middelfart Raadhus for Odense Amt.
Tegning til et Hus i Bisserup ved Holsteinborg paa Sjælland for Kjøbmand Hecht.

Tegning til et Fattighus i Korsør for Byraadet. 1861
Tegning til et Landsted i Taarbæk for Advokat Brock (forandret).
Tegning til et Thing- og Arresthus i Allinge paa Bornholm for Justitsministeriet.
Udkast til en Forstanderbolig paa Skaarup Seminarium i Fyen for Professor Schurmann.
Tegning til Studenterforeningsbygningen paa Gammelholm.

Tegning til Restaurationen af Herlufsholms Kirke. 1862

Tegning til et Pakhus paa Gammelholm for Grosserer Grøn.
Udkast til nogle Forandringer ved Rosenborg Brøndanstalt i Gothersgade.
Tegning til en Villa i Rosenvænget for Fru Heiberg.
Tegning til en Restauration af Kirken i Vordingborg.
Udkast til en Stiftelse i Stege for Konsul Hage.
Udkast til et Hus paa Stokkerup i Taarbæk for Konsul Hage (nedbrændt).
Udkast til en Havnefogedbolig ved Løgstør Kanal.

Fru Heibergs Villa i Rosenvænget

1863 Tegning til et Gravmonument over Agent Gamst for H. C. Lund.
Tegning til en Hovedbygning paa Eenrum ved Vedbæk for Grev Danneskjold-Samsøe.
Tegning til en ny Banegaard i Kjøbenhavn.
Udkast til en Bygning for Livrenteselskabet (ubenyttet).

1864 Tegning til en Ombygning af Søkadetakademiet for Marineministeriet.
Tegning til en Udvidelse og Ombygning af en Bolig paa Amager for Etatsraad Holmblad.
Tegning til en Restauration af St. Knuds Kirke i Odense.
Tegning til en Hovedbygning paa Herregaarden Gyldenholm for Hofjægermester de Neergaard.

1865 Tegning til en Arbejdsanstalt ved Mariager.
Forskjellige Udkast til Stokkerup for Konsul Hage.
Tegning til et Orgelgalleri i St. Olai Kirke i Helsingør for Provst Heiberg.

Tegning til en Bolig i Havnegade paa Gammelholm for Grosserer M. Levin. 1866
Tegning til en ny Bygning for Nationalbanken i Kjøbenhavn.
Forskjellige Tegninger til Adlersborg for Baron Zütphen-Adler.

Forskjellige Tegninger til en Dekoration af Marvede Kirke ved Holsteinborg for Grev Holstein-Holsteinborg. 1867
Udkast til et Ligkapel paa Assistents-Kirkegaard ved Kjøbenhavn (senere omarbejdet og opført af Arkitekt N. S. Nebelong).

Tegning til en Restauration og Ombygning af Økonomibygningen paa Herlufsholm. 1868
Udkast til en Bygning for Orla Lehmann.
Tegning til et Jerngitter omkring St. Knuds Kirke i Odense.

Tegning til en Staldbygning paa Gammelholm for Grosserer Grøn. 1869
Tegning til en Arbejdsanstalt i Slagelse.
Tegning til Pakhuset »Fønix« ved Knippelsbro for Grosserer Puggaard.
Tegning til en ny Kirke i Korsør.

Tegning til Restauration og Ombygning af Hovedbygningen paa Gisselfeld Kloster (udført 1870—74). 1870
Tegning til forskjellige Forandringer ved Frederiksberg Kirke.

Forskjellige Tegninger til Restauration af Reerslev Kirke og Roskilde Domkirke. 1871
Tegning til et Vaabenhus ved Østerlarsker paa Bornholm.

Tegning til Restauration af Roskilde Domkirkes Vestside. 1872

Tegning til Piedestalen for Frederik VII.s Rytterstatue i Kjøbenhavn. 1873
Tegning til en Udvidelse af Rutsker paa Bornholm.
Tegning til Restauration af Kirken i Nykjøbing paa Falster.
Tegning til et lille Hus i Fredensborg for Boghandler Schwartz.

Tegning til en ny Kirke i Vindinge ved Roskilde. 1874
Tegning til en Ombygning af Slangerup Kirke.
Tegning til Diskontobanken i Aalborg.
Tegning til en Kreditkasse i Bergen (Norge).
Tegning til en Lærerbolig paa Herlufsholm.

1875 Tegning til en Skolebygning i Storehedinge.
Tegning til en Bolig for Fabrikant Klenow.
Tegning til Kysthospitalet paa Refsnæs (ombygget og udvidet).
Tegning til en Museums- og Gymnastikbygning paa Herlufsholm.
Tegning til et Hospital i Slagelse.
Forskjellige Tegninger til Roskilde Domkirke.
Tegning til Ombygning af Slangerup Kirke.

Pakhuset »Fønix« ved Knippelsbro

1876 Tegning til en Restauration af Idestrup Kirke paa Falster.
Tegning til et Drivhus paa Gisselfeld.
Tegning til en Udvidelse og Ombygning af Sparekassen i Roskilde.

1877 Tegning til en Post- og Telegrafbygning ved Kjøbenhavns Banegaard (senere opført efter en Plan af Bane-Ingeniøren).
Tegning til en anden Bolig for Fabrikant Klenow (ingen af Tegningerne er benyttet).
Tegning til en Restauration af St. Peders Kirke i Slagelse.
Tegning til Ombygning af Taarnet paa Knudsker paa Bornholm.
Tegning til det Indre af Olsker paa Bornholm.
Tegning til et Vaabenhus ved Nylarsker paa Bornholm.
Tegning til Ombygning af Taarnet paa Vestremarie Kirke paa Bornholm (denne Tegning er ikke benyttet. Kirken er senere nedrevet).

Tegning til en ny Bygning for Duebrødre-Hospitalet i Roskilde. 1878
Tegning til en toarmet Lygtepæl for Kommunen.
Tegning til Indgangsportene til Ørstedsparken for Kommunen.

Tegning til en ny Gartnerbolig paa Gisselfeld. 1879

Tegning til Raadhuset i Odense. 1880
Tegning til Restauration af Slangerup Kirke.

Tegning til Ombygning af St. Olai Kirke i Helsingør og et nyt Kobbertag. 1881
Tegning til en ny Bygning for »Bikuben« i Silkegade (udført 1881—84).

Tegning til Restauration af St. Peders Kirke i Næstved. 1882
Udkast til en Forstanderbolig ved Duebrødre-Hospitalet i Roskilde (ubenyttet).
Tegning til en Ombygning af Taarnet paa Rø-Kirke paa Bornholm.
Tegning til et Kreditoplag paa Toldboden (ikke opført).
Udkast til en ny polyteknisk Læreanstalt (ikke udført).
Udkast til et mineralogisk Museum (ikke udført).
Tegning til et plantefysiologisk Museum i Botanisk Have.
Udkast til en Ombygning af Gymnastikhuset i Sorø.
Tegning til en Restauration af Klosterporten i Sorø.
Udkast til en Ombygning af Materialgaarden i Sorø og Udkast til en ny.
Udkast til en Gartnerbolig i Sorø.

Tegning til et Kapel paa den nye Kirkegaard ved Roskilde 1883
Udført Restaurationen af St. Peders Kirke i Næstved.
Tegning til en Restauration af Kildebrønde Kirke ved Taastrup.
Tegning til en Restauration af Lille-Lyngby Kirke ved Hillerød.
Tegning til en Udvidelse af Ballerup Kirke.

Udkast til et Gitter omkring Storehedinge Kirkegaard. 1884
Udkast til et Ligkapel paa Storehedinge Kirkegaard.
En Graverbolig til Ny Kirkegaard ved Roskilde.
Bikubens nye Bygning i Silkegade.

1885 Udkast til Kongebolig og Rigsdagslokaler i Christiansborg Slot.
Restauration af Herstedvester Kirke.

Den polytekniske Læreanstalt

Udkast til en ny Bygning for Overformynderiet (senere opført efter en anden Tegning paa en anden Plads).

1886 Ny Gartnerbolig i Sorø.
Et Mejeri paa Nordruplund.
Den nye polytekniske Læreanstalt.

Udkast til et nyt Lokale for Handelsbanken i Schmidt & Le-Maires Gaard paa Kongens Nytorv (ikke benyttet). 1887
En ny Toldbygning i Skjelskør.
Restauration af Herslev Kirke.
En Udvidelse af Amtmandsboligen i Nykjøbing paa Falster.

En Kostald paa Mørup. 1888
De første Udkast til Mineralogisk Musæum og Universitetets kemiske Laboratorium samt Botanisk Laboratorium.
Tegning til Indgangsporten til Botanisk Have.

Udkast til en Ombygning af Latinskolen i Rønne (ikke benyttet). 1889
Nyt Vaskeri og Oldfruebolig i Sorø.
Udkast til et nyt Domhus og Forandring af det gamle til Brug for Politi- og Kriminalretten.
Udkast til en Ombygning af Kirken paa Nyord.

Ringmur ved Ledøje Kirke. 1890
Ringmur ved Maaløv Kirke.

En ny Hovedtrappe i Christian VIII.s Palais. 1891 OG FØLGENDE AAR
Ligkapel ved Egitslev og Stenlille Kirke.
En Del af Sorø Kirke restaureret udvendig.
En Bolig for Toldembedsmænd ved Gjedser.
En ny Toldbygning i Næstved.
En ny Toldbygning i Helsingør.
En Ombygning af det Indre af Universitetsbibliotheket (Læsesalens Flytning fra Stuen til 1ste Sal, hvor der tidligere var Forelæsningssal).
Indrettet den gamle polytekniske Læreanstalt mod Studiestræde til Brug for Kvæsturen.

DISKONTOBANKEN

I AALBORG

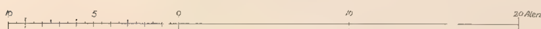
OPFØRT 1874—1875

—

BLAD XX. PLAN AF STUEN OG SNIT
BLAD XXI. FAÇADE MOD GAMMELTORV
BLAD XXII. DEL AF FAÇADEN

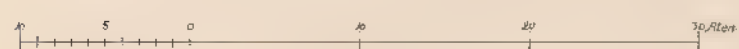
AALBORG-DISKONTOBANK.

PLAN AF STUEN.

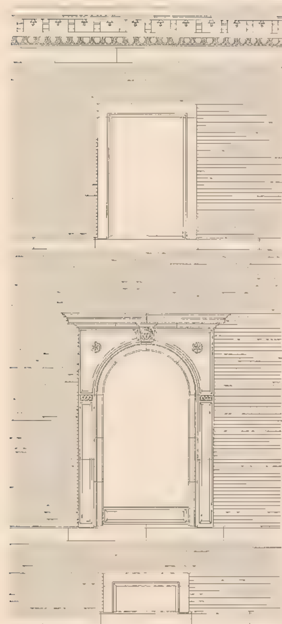

AALBORG-DISKONTOBANK.

AALBORG-DISKONTOBANK.

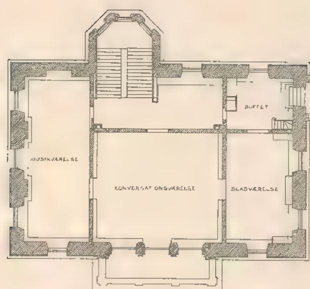
STUDENTER FORENINGEN

I KJØBENHAVN

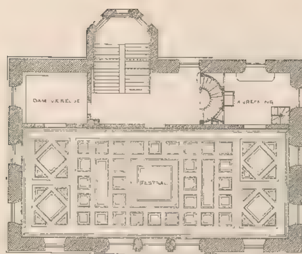
OPFØRT 1862—1863

BLAD XXIII. PLANER
BLAD XXIV. SNIT
BLAD XXV. FAÇADE MOD HOLBERGSGADE

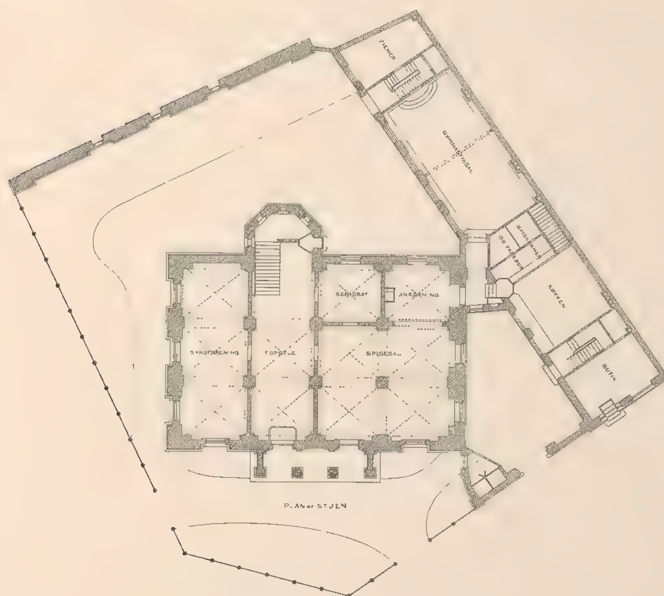
STUDENTERFORENINGEN.

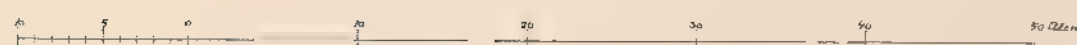
PLAN AF 1STE SAL

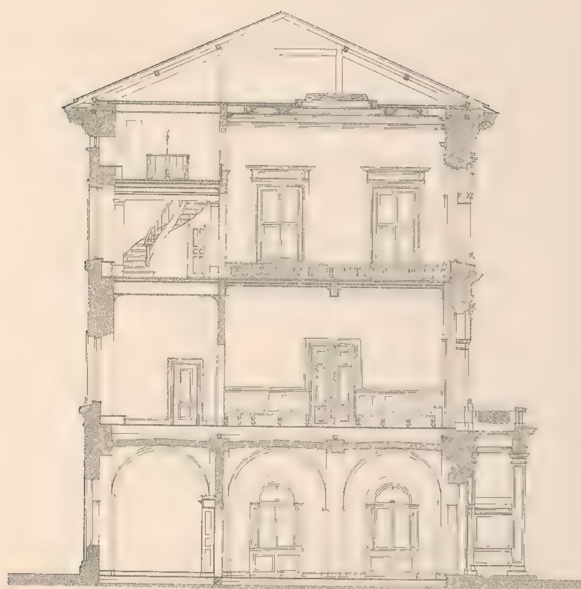
PLAN AF 2DEN SAL

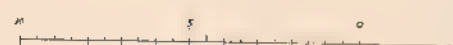

PLAN AF STUEN

STUDENTERFORENINGEN.

STUDENTERFORENINGEN.

GRØNS PAKHUS

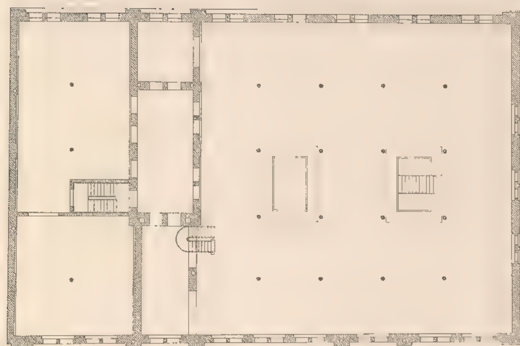
I KJØBENHAVN

OPFØRT 1862—1863

BLAD XXVI. PLANER
BLAD XXVII. SNIT
BLAD XXVIII. FAÇADE MOD HOLMENS KANAL

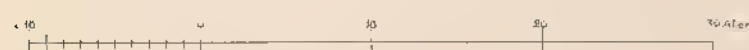
GRØNS PAKHUS.

PLAN AF 2DET LOFT

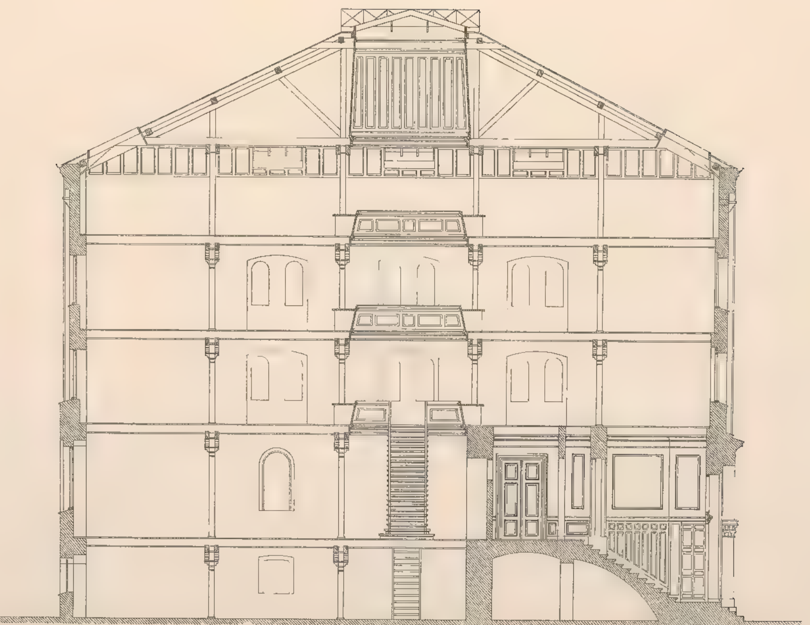

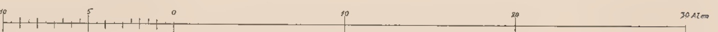
PLAN AF 1STE LOFT

GRØNS PAKHUS.

GRØNS PAKHUS.

DUEBRØDRE HOSPITAL

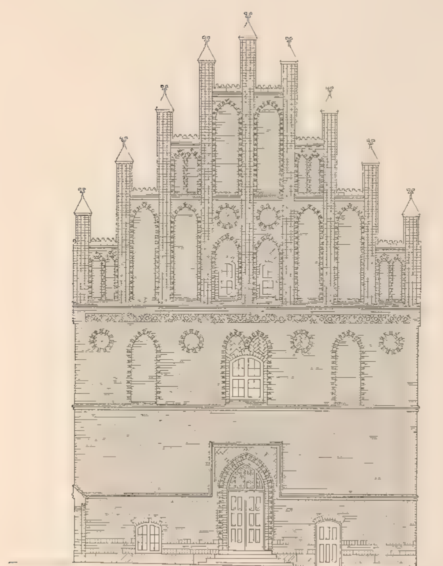
I ROSKILDE

OPFØRT 1879—1880

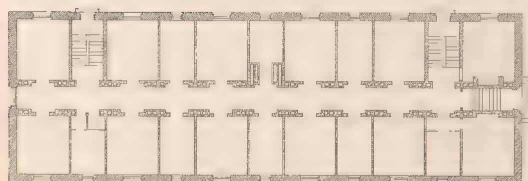
—

BLAD XXIX. GAVL OG PLAN
BLAD XXX. FAÇADE MOD FUNDENSBRO

DUEBRØDRE HOSPITAL.

PLAN AF STUEN

DUEBRØDRE HOSPITAL.

KJØBENHAVNS BANEGAARD

OPFØRT 1863—1864

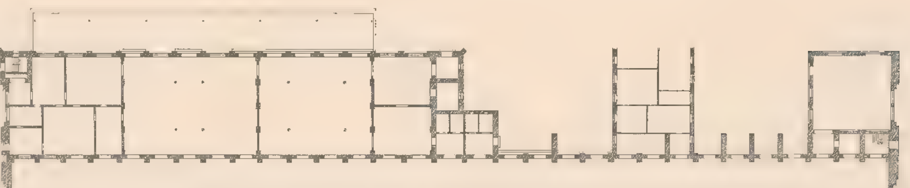
—

BLAD XXXI. PLAN OG FAÇADE MOD VESTER FARIMAGSGADE
BLAD XXXII. SNIT
BLAD XXXIII. GAVL
BLAD XXXIV. DEL AF FAÇADEN

KJØBENHAVNS BANEGAARD.

FORSIDE (AFGANG)

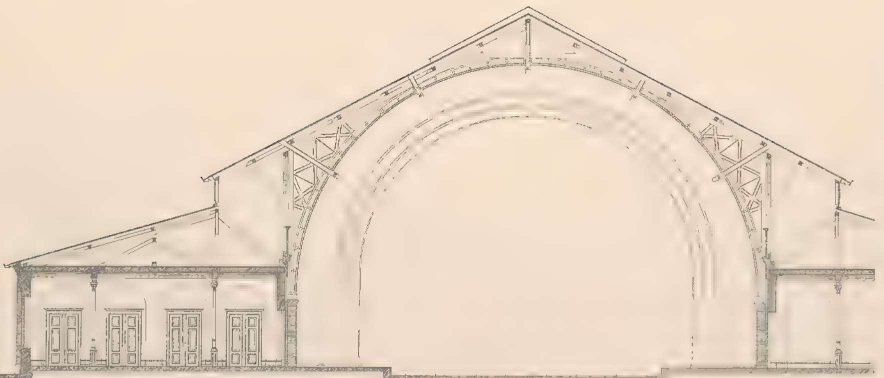

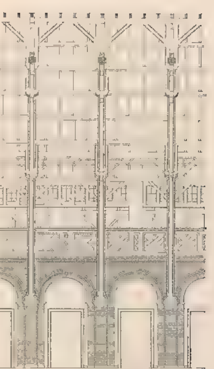

KJØBENHAVNS BANEGAARD.

KJØBENHAVNS BANEGAARD.

KJØBENHAVNS BANEGAARD.

HERREGAARDEN GYLDENHOLM

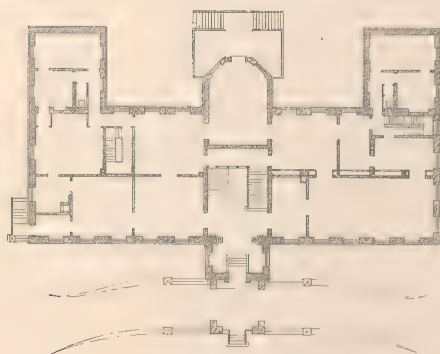
PAA SJÆLLAND

OPFØRT 1864

BLAD XXXV. PLANER
BLAD XXXVI. SNIT
BLAD XXXVII. FAÇADE
BLAD XXXVIII. GAVL

GYLDENHOLM.

GYLDENHOLM.

GYLDENHOLM,

GYLDENHOLM.

ODENSE RAADHUS

OPFØRT 1881—1883

—

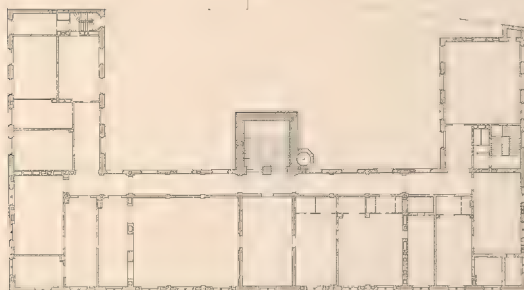
BLAD XXXIX. PLANER
BLAD XXXX. SNIT
BLAD XXXXI. FAÇADE

ODENSE RAADHUS.

2. SAL

1 SAL.

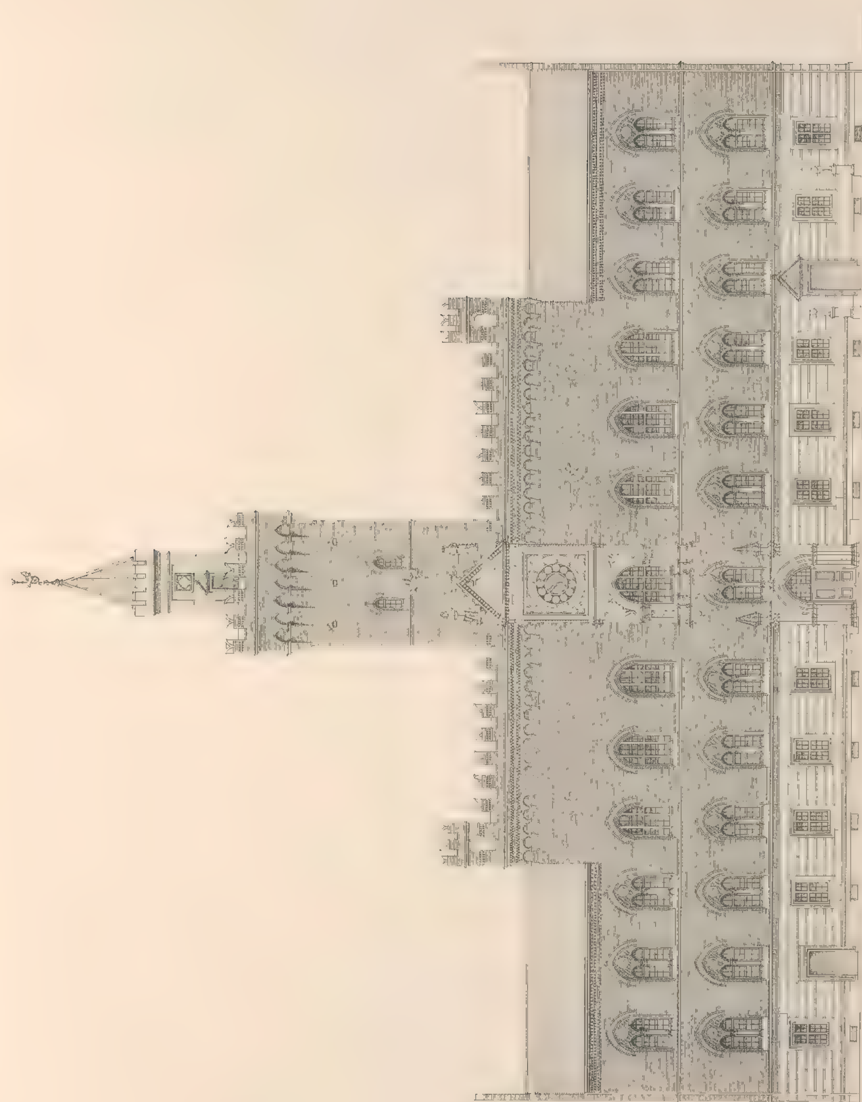
STUE

ODENSE RAADHUS.

ODENSE RAADHUS.

NATIONALBANKEN I KJØBENHAVN

MINISTERIET
FOR
KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET

Kjøbenhavn den 24 Februar 1887

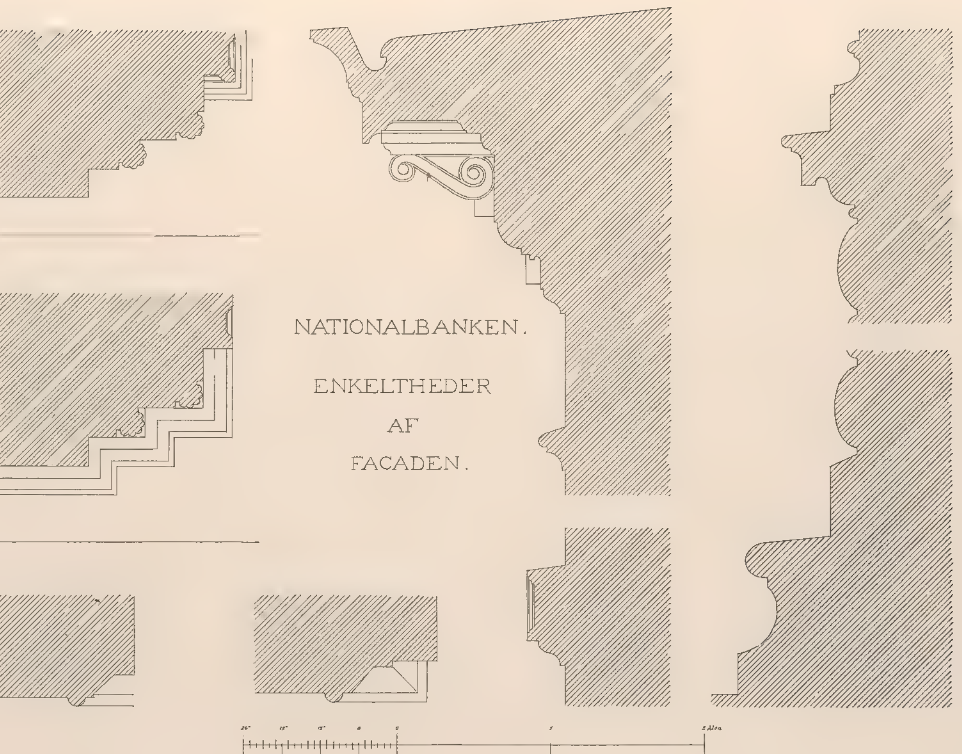
MINISTERIET
FOR
KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET

VIII

NATIONALBANKEN.

NATIONALBANKEN.
ENKELTHEDER
AF
FACADEN.

UDGIVET MED TILSKUD
FRA MINISTERIET FOR KIRKE- OG
UNDERVISNINGSVÆSENET
SAMT FRA DET RABEN-
LEVETZAUSKE
FOND